

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 101003/B2022/36122176494274052

PRÍČINY SPOMALOVANIA EKONOMICKEJ
KONVERGENCIE V EÚ

Bakalárska práca

2022

Marco Majerčák

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

PRÍČINY SPOMALOŤOVANIA EKONOMICKEJ
KONVERGENCIE V EÚ

Bakalárska práca

Študijný program: Národné hospodárstvo

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra hospodárskej politiky

Vedúci záverečnej práce: Ing. Elena Fifeková, PhD.

Bratislava 2022

Marco Majerčák

POĎAKOVANIE

Touto cestou by som chcel poďakovať mojej školiteľke Ing. Elena Fífeková, PhD., za pomoc, ústretovosť, trpezlivosť a cenné rady pri vypracovávaní tejto práce.

Marco Majerčák

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že predkladanú záverečnú prácu som vypracovával samostatne s použitím uvedenej literatúry a zdrojov.

Marco Majerčák

ABSTRAKT

MAJERČÁK, Marco: Príčiny spomaľovania ekonomickej konvergencie v EÚ. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra hospodárskej politiky. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Elena Fifeková, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2022, 41 s.

Cieľom záverečnej práce je určiť príčiny spomalenia procesu konvergencie po roku 2010 a to najmä pri krajinách, ktoré zaznamenali pokles rastu hospodárskej výkonnosti. Na určenie príčin sme použili ukazovatele z inštitucionálnej kvality a z inovačnej schopnosti hospodárstva. Dané ukazovatele sme porovnávali v rámci pobaltských krajín a krajín V4. Skúmali sme vzťah daných ukazovateľov s hospodárskou výkonnosťou. Z výsledkov práce vyplynulo, že existuje pozitívny vzťah medzi rastom kvality inštitúcií a inovačnej schopnosti s rastom hospodárskej výkonnosti. Zároveň v rámci skupiny pobaltských krajín a krajín V4 dosahovali najväčšie tempo rastu hospodárskej výkonnosti tie štáty, ktoré mali najvyššie skóre v inovačnej schopnosti a v kvalite inštitúcií. V závere práce sme predostreli možné riešenia na vylepšenie konkrétnych oblastí v rámci kvality inštitúcií a inovačnej schopnosti, podľa úspešných príkladov zo zahraničia.

Kľúčové slová: reálna konvergencia, beta-konvergencia, inovácie, kvalita inštitúcií, ekonomická výkonnosť.

ABSTRACT

MAJERČÁK, Marco: Causes of the slowdown in economic convergence in the EU. - University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Economic Policy. - Thesis supervisor: Ing. Elena Fifeková, Ph.D. - Bratislava: NHF EU, 2022, 41 p.

The aim of our work is to identify the reasons for the slowdown in the convergence process after 2010, especially in countries that have seen a decline in economic performance growth. We used indicators of institutional quality and the innovative capacity of the economy to determine the causes. We compared the given indicators within the Baltic countries and the V4 countries. In our analysis, we examined the relationship between the given indicators and economic performance. The results of our work show that there is a positive relationship between the growth of the quality of the institution and the ability to innovate with the growth of economic performance. At the same time, within our group of Baltic countries and V4 countries, the countries with the highest scores in terms of innovation capacity and institution quality achieved the highest growth rate of economic performance. At the end of our work, we highlighted possible solutions to improve specific areas in terms of quality of the institution and innovation capacity, according to successful examples from abroad.

Keywords: convergence, beta-convergence, innovation, quality of institutions, economic performance.

Zoznam skratiek

Rakúsko - AT

Belgicko - BE

Bulharsko - BG

Chorvátsko - HR

Cyprus - CY

Česko - CZ

Dánsko - DK

Estónsko - EE

Fínsko - FI

Francúzsko - FR

Nemecko - DE

Grécko - GR

Maďarsko - HU

Írsko - IE

Taliansko - IT

Lotyšsko - LV

Litva - LT

Luxembursko - LU

Malta - MT

Holandsko - NL

Poľsko - PL

Portugalsko - PT

Rumunsko - RO

Slovensko - SK

Slovinsko - SI

Španielsko - ES

Švédsko - SE

Obsah

1	SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ	12
1.1	Vymedzenie reálnej konvergenzie	12
1.2	Prístupy k skúmaniu reálnej konvergenzie	14
1.3	Príčiny spomalenia procesu konvergenzie	16
2	CIEĽ PRÁCE A METODOLÓGIA	19
3	VÝSLEDKY PRÁCE	19
3.1	Konvergenzia v rámci krajín EÚ.....	20
3.2	Sigma-konvergenzia krajín EÚ.....	24
3.3	Priebeh konvergenzie Slovenska k priemeru krajín EÚ	26
3.3.1	Porovnanie vývoja PZI s pobaltskými štátmi a krajinami V4.....	28
3.4	Príčiny spomalenia konvergenzie Slovenska k priemeru krajín EÚ.....	30
3.4.1	Kvalita inštitúcií	30
3.4.2	Vplyv inovačnej výkonnosti na proces reálnej konvergenzie Slovenska k EÚ.....	33
4	DISKUSIA	39
5	ZÁVER	40

Zoznam grafov

Graf 1: Beta konvergencia krajín EÚ za obdobie od 1995 až 2021	20
Graf 2: Vývoj beta konvergenzie krajín EÚ	21
Graf 3: Vývoj beta konvergenzie v krajinách s nižšou hospodárskou výkonnosťou.....	22
Graf 5: HDP na obyv. v PPS v porovnaní s priemerom EÚ	25
Graf 6: HDP na obyv. v PPS v porovnaní s priemerom EÚ	26
Graf 7: Vývoj PZI a rastu reálneho HDP na Slovensku.....	27
Graf 8: Priemerná úroveň PZI v pomere ku HDP v daných časových horizontoch	29
Graf 9: Príspevky na celkovom raste HDP Slovenska výdavkovou metódou a nezamestnanosť SR...	29
Graf 10: Vzťah medzi hospodárskou výkonnosťou ekonomickou slobodou krajín EU	30
Graf 11 Vývoj ekonomickej slobody na Slovensku.....	31
Graf 12: Index ekonomickej slobody vybraných krajín EÚ	32
Graf 13: Porovnanie pod-indexov ekonomickej slobody medzi Slovenskom a Estónskom.....	32
Graf 14: Vzťah medzi ekonomickou výkonnosťou a ekonomickou slobodou pobaltských krajín a V4	33
Graf 15: Vzťah výdavkov na vedu a výskum s hospodárskou výkonnosťou krajín EÚ, 2020	34
Graf 16: Vzťah medzi ekonomickou výkonnosťou a skóre v EIS krajín EÚ, 2020	35
Graf 17: Subindexy v EIS v pomere ku priemeru EÚ za Slovensko (rok 2020)	36

Úvod

Pojem reálna konvergencia sa spája so zblížovaním, zjednocovaním rôznych ukazovateľov. V tejto práci prípade pod pojmom konvergencia myslíme zblížovanie a zjednocovanie hospodárskych ukazovateľov a to hlavne hospodárskej výkonnosti.

Ekonomická konvergencia je vysoko diskutovanou témou v rámci Európskej únie, keďže jednou z hlavných motivácií pre menej vyspelé štáty na vstup do EÚ bolo hospodárske približovanie a dobiehanie vyspelých krajín západu. Efektívny proces konvergenzie je tiež nevyhnutným predpokladom pre dlhodobé fungovanie únie ako jednotného celku.

V rámci záverečnej práce sme bližšie skúmali vývoj konvergenzie v rôznych časových intervaloch ako aj v rôznych skupinách krajín. Pozornosť bola zameraná na tie obdobia, kedy sa proces konvergenzie spomalil a následne sme bližšie analyzovali krajiny, ktoré zaznamenali zníženie tempa rastu hospodárskej výkonnosti, medzi ktoré patrí aj Slovensko.

Na určenie príčin spomalenia rastu hospodárskej výkonnosti vybraných krajín sme v praktickej časti skúmali úroveň inovatívnej schopnosti a kvalitu inštitúcií. Vysoké hodnoty v daných ukazovateľoch sú rozhodujúcim faktorom pre trvalý hospodársky rast a pre úspešný proces konvergenzie krajín EÚ.

V závere práce sme predostreli aj možné riešenia na vylepšenie nedostatkov v kvalite inštitúcií a v inovačnej schopnosti krajín. Riešenia na vylepšenie daných ukazovateľov sme hľadali medzi krajinami EÚ, ktoré v inštitucionálnej kvalite a inovačnej schopnosti patria medzi lídrov vo svete.

1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ

Otázky konvergenzie a faktorov zvyšovania ekonomickej výkonnosti sú dlhodobo v centre pozornosti ekonomického výskumu. Pre krajiny s nízkou hospodárskou vyspelosťou sa vstup do Európskej únie spája aj s vysokým počiatočným tempom hospodárskeho dobiehania vyspelých krajín EÚ a to najmä z dôvodu plnenia Kodanských kritérií a následného prílivu zahraničného kapitálu. Tento počiatočný vysoký hospodársky rast má byť po určitom čase stimulovaný potrebnými reformami, ktoré zabezpečujú trvalý a udržateľný proces konvergenzie aj v nasledujúcich rokoch. Problém pri niektorých krajinách EÚ je ten, že po počiatočnom vysokom hospodárskom raste nedokázali flexibilne zareagovať na potreby reorganizácie hospodárstva (vo forme reforiem), ich rast a proces konvergenzie sa spomalil.

1.1 Vymedzenie reálnej konvergenzie

Pojem „hospodárska konvergenzia“ má rôzne významy. V rámci Európskej únie sú skúmane dva základné typy konvergenzie a to nominálna konvergenzia a reálna konvergenzia. Nominálna konvergenzia ekonomík členských krajín EÚ sa v širšom koncepte posudzuje podľa tzv. maastrichtských kritérií a tými sú: znižovanie rozpočtových deficitov a objemov verejných dlhov pod stanovené normy, (2) dodržiavanie určitých relácií v miere inflácie a úrokových sadzbách, (3) stabilizácia menového kurzu. Vývoj týchto veličín vo svojom súhrne ovplyvňuje približovanie porovnateľnej cenovej hladiny k priemeru EÚ (Šujanová, Šujan 2002). O nominálnej konvergenzii sa uvažuje najmä v súvislosti so stabilitou jednotného menového systému.

Reálna konvergenzia hodnotí parametre ekonomickej výkonnosti. Vo svojej podstate charakterizuje vývojový proces, ktorý v súhrnnom vyjadrení vyjadruje vyrovnávanie ekonomickej úrovne porovnávaných krajín v čase. Je založená na medzinárodnom porovnávaní rozdielov v ekonomickej výkonnosti. Sleduje sa tak rozsah celkovej zmeny porovnávaných veličín, ako aj dynamika skúmaných zmien, t. j. rýchlosť, s akou tieto zmeny prebiehajú. Nevyhnutnou súčasťou skúmania procesov reálnej konvergenzie je hodnotenie podmienok a predpokladov zblížovania ekonomickej úrovne porovnávaných krajín.

Reálna konvergenzia vo svojej podstate predstavuje proces dobiehania vyspelejších ekonomík menej vyspelými ekonomikami. Možno ňou teda rozumieť vyrovnávanie a približovanie reálnych parametrov a podmienok konkrétnej ekonomiky k parametrom a podmienkam referenčnej krajiny alebo skupiny krajín, vo forme rastu produktivity práce

alebo prostredníctvom zhodnocovania reálneho kurzu (Šikulová, 2006). K reálnej konvergencii dochádza vtedy, keď sa zužuje výkonnostná medzera medzi skúmanou a referenčnou krajinou, prípadne skupinou krajín. Zužovanie výkonnostnej medzery predstavuje približovanie HDP na obyvateľa, oceneného buď v eurách, ale najčastejšie¹ v parite kúpneho štandardu (v prípade jednotnej meny EUR), respektíve v parite kúpnej sily (v prípade jednotnej meny USD). Dobiehanie referenčnej hodnoty je vo forme rýchlejšieho rastu HDP na obyvateľa) v porovnaní s krajinami nad úrovňou priemeru, čo je označované aj ako rast hospodárskej výkonnosti. Parita kúpneho štandardu sa zisťuje na základe rozsiahleho štatistického spracovania veľkého množstva cien porovnateľných tovarov a služieb v rámci Európskeho porovnávajúceho projektu (ECP), ktoré organizuje štatistický úrad EÚ Eurostat v spolupráci s OECD každé 3 roky. V ostatných rokoch sa zisťované údaje aproximujú použitím agregátnych štatistických údajov jednotlivých krajín. Výsledkom spracovania týchto cenových údajov je vytvorenie objektívneho porovnania stavu daných hospodárskych výkonností.

Pri skúmaní procesu reálnej konvergenzie je treba brať do úvahy celý komplex faktorov, ktoré vedú k rastu ekonomickej výkonnosti. Vyšpecifikovať vplyv jednotlivých faktorov na rýchlosť procesu konvergenzie je veľmi problematické, nakoľko sú často navzájom prepojené, resp. sa prekrývajú a ich účinky v priebehu času nemusia mať rovnakú intenzitu.

Základným predpokladom rastu výkonnosti ekonomiky je jej inovačná výkonnosť, vytváranie nových poznatkov. Hodnotenie predpokladov reálnej konvergenzie vyžaduje taktiež venovať pozornosť skutočnosti, do akej miery je daná krajina schopná založiť svoj rast na rozvoji vlastných inovačných schopností, prípadne či a v akom rozsahu sa zužovanie výkonnostnej a technologickej medzery spája s preberaním technológií z vyspelejších krajín. Nedostatočná inovačná schopnosť má priamy dopad na samotné spomalenie procesu konvergenzie (Fifeková, E., Nežinský, E., Nemcová, E., 2016).

Podľa neo-klasickej teórie rastu závisí hospodársky rast predovšetkým od počiatočnej úrovne HDP, keďže menej vyspelé krajiny spravidla rastú rýchlejšie než bohatšie (Solow, 1956, tzv. beta-konvergenzia). Daný koncept konvergenzie vedie teda k očakávaniu, že nové členské štáty, ktoré v období po vstupe do EÚ rástli v priemere rýchlejšie než pôvodné členské štáty, budú vykazovať vyšší rast aj v budúcnosti. Zároveň si však treba uvedomiť, že rýchly

¹ Ocenenie v parite kúpnej sily (PPP), prípadne parita kúpneho štandardu (PPS) slúži na eliminovanie rozdielnych cenových úrovní (spotrebných košov) medzi porovnávanými krajinami.

rast slabšej ekonomiky môže zvýšiť absolútny objem HDP menej ako pomalší rast v silnejšej ekonomike.

Reálnu konvergenciu podporuje difúzia technológií, organizačných postupov a iných nových poznatkov zo zahraničia, ktorá krajinám s nižším HDP umožňuje dynamicky zvýšiť produktivitu práce. Konvergencia je však pritom podmienená aj úrovňou vzdelania či dostupnosťou kapitálu.

Konvergenčný proces neprebíha v inštitucionálnom vákuu. Inštitucionálne prostredie je jeden z faktorov rastu ekonomickej výkonnosti. Tak teoretické prístupy, ako aj závery empirických prác potvrdzujú, že zvýšenie inštitucionálnej kvality vytvára lepšie podmienky pre hospodársky rast a rozvoj (napr. Acemoglu et al. 2004) a vyššia inštitucionálna kvalita je spravila sprevádzaná aj vyššou výkonnosťou ekonomiky. Krajiny, ktoré disponujú kvalitným inštitucionálnym rámcom a ich ekonomický systém bol dlhodobo prepojený s inštitucionálnou kvalitou, dosahujú v súčasnosti vyššiu úroveň ekonomickej výkonnosti. Avšak, aj keď ekonomická výkonnosť často koreluje s kvalitnými inštitúciami, príčinné súvislosti nie sú jednosmerné, tzn. že aj kvalita inštitúcií môže byť výsledkom ekonomického rastu a nemusí byť vždy len jeho príčinou. Vyššia ekonomická úroveň môže meniť morálne hodnoty spoločnosti, robiť ju viac slobodnou, otvorenou, spoľahlivou a zodpovednou, čím vplýva na zvyšovanie inštitucionálnej kvality (Fifeková, E. – Vondrová, A. 2015)

1.2 Prístupy k skúmaniu reálnej konvergenencie

Ekonomickou konvergenciou krajín EÚ sa zaoberali autori Ling Yin, George K. Zestos a Leo Michelis (2003). V ich práci používali na meranie konvergenencie modely β a σ konvergenencie. Pozorovali konvergenčný proces krajín EÚ15² za obdobie medzi rokmi 1960 – 1995. Z ich práce vyplýva, že za sledované obdobie zaznamenali zvýšenie konvergenencie v rámci krajín EU15. Jediné obdobie, kedy zaznamenali divergenciu v rámci krajín EU15 je medzi rokmi 1980-1985. Spomalenia procesu konvergenencie v danom období argumentujú tým, že spomínané krajiny boli v hospodárskej recesii, počas ktorej vyspelé krajiny EÚ obmedzia programy na podporu rastu menej vyspelých členských štátov a tým obmedzia konvergenčný proces (počas recesie sa krajiny orientujú hlavne na opätovné dosiahnutie potencionálneho produktu svojho hospodárstva).

² Belgicko, Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Luxembursko, Holandsko, Dánsko, Írsko, Veľká Británia, Grécko, Portugalsko, Španielsko, Rakúsko, Fínsko a Švédsko

Ďalší autori, ktorí sa zaoberali procesom konvergencie v EÚ sú M. Jesús Delgado Rodríguez a Sonia de Lucas Santos (2018). Autori pozorovali v horizonte rokov 1980-2010 vplyv investícií do infraštruktúry a vzdelania na vývoj konvergenčného procesu. Z ich práce vyplýva, že tie krajiny, ktoré zaznamenali najvyššie investície do týchto sektorov hospodárstva zároveň zaznamenali vyššie tempo dobiehania vyspelých krajín EÚ.

Cinzia Alcidí (2019) v jej práci rovnako sledovala proces konvergencie pomocou β a σ konvergencie, kedy zistila, že od finančnej krízy 2008 sa proces konvergencie krajín EÚ zastavil (vidíme paralelu so spomínaným obdobím 1980-1985 od autorov Ling Yin, George K. Zestos a Leo Michelis). Práve obdobím stagnujúceho procesu konvergencie sa budeme bližšie v našej práci pozerat'.

Konvergenciu v rámci regiónu EÚ (v tomto prípade regiónu strednej, východnej a juhovýchodnej Európy) rozoberali autori Piotr Žuk a Li Savelin (2017). V ich práci sa zamerali na spomínaný región (krajiny EÚ z daného regiónu: Slovinsko, Slovensko, Estónsko, Lotyšsko, Litva, Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Bulharsko, Rumunsko a Chorvátsko) a rozobrali jeho proces konvergencie v rozmedzí rokov 2000 – 2016. V ich práci sa ďalej zamerali aj na príčiny rôznych výsledkov hospodárskeho dobiehania priemeru EÚ (kvalita inštitúcií, priame zahraničné investície, štruktúra trhu práce, otvorenosť zahraničnému obchodu...). Podľa ich záverov sa v týchto krajinách výrazne spomalil proces konvergencie po finančnej kríze v roku 2008 (podobne ako v práci Cinzia Alcidí). Samotné spomalenie dobiehania ekonomicky vyspelejších krajín EÚ odôvodnili vysokým predošlým nárastom počas bubliny na trhu s nehnuteľnosťami³. Z ich záveru ale vyplýva, že všetky sledované krajiny sa počas skúmaných rokov dokázali priblížiť priemeru EÚ. Avšak, niektoré zo sledovaných krajín zaznamenali vyššiu ekonomickú výkonnosť ako zvyšné krajiny daného regiónu, pričom v Česku a v Slovinsku bol proces reálnej konvergencie výrazne nižší ako v ostatných sledovaných krajinách. Za hlavnou príčinou uvedeného javu je to, že konvergenčne najúspešnejšie krajiny (väčšinou tie najmenej vyspelé) mali spoločne charakteristiky: vysoký nárast podielu investícií na celkovom HDP, podstatné zlepšenie kvality inštitúcií, prechod hospodárstva do sekundárneho a hlavne terciárneho sektora, zvýšenie podielu pracujúceho obyvateľstva na celkovom počte obyvateľov a otvorenie medzinárodnému obchodu. Slovensko sa v tomto regióne zaradilo medzi krajiny s priemerným tempom dobiehania hospodárskej výkonnosti EÚ.

³ Ďalšie príčiny spomalenia procesu konvergencie neboli predmetom skúmania uvedenej štúdie, nakoľko proces reálnej konvergencie v danom čase prebiehal.

Podrobnejšie je preskúmaná konvergencia na Slovensku a v Českej republike autormi Havlat et al. (2018), ktorú porovnali vývoj dobiehania hospodárskej úrovne k priemeru EÚ práve v dvoch spomínaných krajinách. Z ich výsledkov vyplýva, že Slovensko pred finančnou krízou malo vyššie tempo rastu HDP na obyv. v PPS ako Česká republika. Daný trend objasňujú hlavne nižšou počiatočnou úrovňou ekonomickej výkonnosti v prípade Slovenska, keďže Česká republika dosahovala už v roku 2000 viac ako 70% úrovni priemeru EÚ (Slovensko v tom čase dosahovalo relatívnu ekonomickú výkonnosť mierne nad 50% priemeru EÚ). Druhým podstatným faktorom prečo Slovensko rástlo rýchlejšie bol podľa autorov vyšší rast priamych zahraničných investícií (ďalej len PZI). Vyššiu dôveru zahraničných investorov zapríčiňovali aj reformy schválené po roku 2000 (zníženie dane z príjmu právnických osôb z 25 na 19%, zavedenie jednotnej výšky dane – 19%). Pozreli sa aj na spomalenie procesu konvergenzie po roku 2008, kedy v prípade Slovenska evidovali v priemere o 0,9 p. b. vyšší rast HDP ako v Českej republike. Hospodársku situáciu na Slovenku malo po kríze 2008 zlepšovať aj prijatie Eura, ktoré malo podporiť tok zahraničného kapitálu. V závere však doplnili, že na skúmanie pozitívnych dôsledkov prijatia jednotnej európskej meny je ešte priskoro.

1.3 Príčiny spomalenia procesu konvergenzie

Spomalením procesu konvergenzie v súvislosti s pascou stredného príjmu sa zaoberal Jong-Wha Lee (2018). V jeho práci skúmal 110 hospodárstiev vo svete a ich vývoj medzi rokmi 1960-2014. Z daných výsledkov vyplýva, že 14 stredno-príjmových hospodárstiev sa podarilo dostať v danom období medzi vysoko-príjmové (zaznamenali konvergenziu), 9 stredno-príjmových hospodárstiev zaznamenalo vysoký priemerný hospodársky rast (zaznamenali konvergenziu) a 52 stredno-príjmových hospodárstiev mali v procese konvergenzie negatívne výsledky. Ďalej tento dokument skúmal príčiny rozdielov v skúsenostiach s hospodárskym rastom medzi jednotlivými krajinami so stredným príjmom. Úspechy konvergenzie v porovnaní s neúspechmi majú tendenciu udržiavať zdravé politické faktory vrátane silného ľudského kapitálu, efektívneho právneho štátu, vysokej miery investícií, vysokej obchodnej otvorenosti a tiež dosiahnuť priemyselnú modernizáciu, čo naznačujú vyššie úrovne vývozu špičkových technológií a patentov. Naopak, neúspechy v pasci so strednými príjmami majú tendenciu mať slabé demografické faktory, vysoké ceny investičných statkov, nízka otvorenosť obchodu, nižšia úroveň výroby a export špičkových technológií, rýchla investičná expanzia, unáhlená deregulácia a uponáhľané finančné otvorenie. Ako autor ďalej pozoroval, tak mnohé ekonomiky so strednými príjmami

zaznamenali spomalenie rastu po počiatočne rýchlom tempe dobiehania. V prvotnom štádiu hospodárstva rýchlo rástli, no ich ďalší ekonomický rast stále viac brzdilo pomalšie tempo konvergenie, štrukturálne problémy a stagnujúci rastu produktivity. Hladký prechod na vysokoprijemový status ekonomiky kriticky závisí od toho, či bude pokračovať v silnej konvergencii prijatím zdravých politík v inštitucionálnom rámci, ďalej bude zvyšovať produktivitu a zároveň starostlivo riadi makroekonomické a finančné záležitosti.

Dlho prevláda názor, že inštitúcie sú pre hospodársky rast dôležité, ba priam kľúčové. V posledných rokoch sa však oveľa viac pozornosti venuje analýze úlohy rôznych typov inštitúcií a súčasne sa vykonalo veľa práce pri vytváraní nadnárodných databáz s podrobnými informáciami o ich kvalite. Vzťah medzi kvalitou inštitúcií a hospodárskym rastom rozoberali autori Shekhar Aiyar et. al (2013). V ich práci vyhodnocovali kvalitu inštitúcií z piatich indexov: Index veľkosti štátu, Vymožiteľnosť práva, Sloboda medzinárodného obchodu, Index regulácii a Chinn-Ito index (4 zo spomínaných indexov sú zahrnuté v indexe Ekonomickej slobody). Z ich výsledkov vyplýva, že práve kvalita vymožiteľnosti práva je v kontexte hospodárskeho rastu najvýznamnejšia (najmä teda kvalita právnych systémov, vymáhanie zmlúv a kvalita vlastníckych práv), no pri všetkých zo spomínaných indexov namerali pozitívnu koreláciu medzi poklesom skóre v daných indexoch a spomalením hospodárskeho rastu.

Autori Richard Doner Ben a Ross Schneider (2015) analyzovali pascu stredného príjmu ako problém v kvalite inštitúcií a v ochote ich zlepšovania zo strany vládnucich predstaviteľov. Jedným zo základov dlhodobého hospodárskeho rastu považujú reformy potrebné na zvýšenie produktivity, ako v oblasti ľudského kapitálu a inovácii, čo vyžaduje obrovské investície do inštitucionálnej kapacity. Po druhé, tieto inštitucionálne výzvy prichádzajú práve v čase, keď je politická kapacita na budovanie týchto inštitúcií slabá predovšetkým z dôvodu fragmentácie potenciálnych koalícií (súčasné politické strany nemajú názorový konsenzus v oblasti potrebných reforiem).

Práca autorov Iftekhar Hasan a Christopher L.Tucci rozširuje líniu výskumu, ktorý sa pokúša spojiť inovácie s ekonomickým rastom. Dokument empiricky skúma dôležitosť kvantity aj kvality inovácií na ekonomický rast pomocou globálnych patentových údajov, pričom kontroluje minulé miery invenčných vstupov. Ich výskum navyše skúma, ako možno inovačné vstupy premietnuť do rastu hospodárskej výkonnosti v rámci rôznych ekonomických štruktúr a štádií ekonomického rozvoja. Na základe vzorky 58 krajín za obdobie 1980 – 2003 ich empirické výsledky naznačujú, že krajiny, v ktorých sídlia firmy s vyššou kvalitou

patentov, majú aj vyšší ekonomický rast. Okrem toho máme určité dôkazy o tom, že tie krajiny, ktoré zvyšujú úroveň patentovania, sú zároveň svedkami súčasného nárastu hospodárskeho rastu. Na druhej strane tie krajiny, ktorým sa zhoršuje patentový ekosystém, zažívajú hospodársku stagnáciu.

Empirickými dôkazmi o prepojení medzi inováciami a hospodárskym rastom sa tiež zaoberali Hasan Torun a Cumhur Çiçekçi. Zohľadňovali množstvo rôznych opatrení pre inovácie, ako sú výdavky na vedu a výskum, patentový ekosystém, počet výskumníkov na tisíc zamestnancov, ako aj všadeprítomný vplyv technologických presahov medzi firmami, odvetvami a krajinami. V tretej časti ich práce poukázali na dôležitosť práv duševného vlastníctva pre vytváranie inovácií. Existujú dva hlavné závery ich práce. Prvým je, že inovácie významne prispievajú k rastu hospodárskej výkonnosti a tým druhým je, že inovatívna schopnosť jednej krajiny nemá vysoké prieniky do okolitých krajín. V praxi to znamená, že inovačná schopnosť hospodárstva musí primárne vychádzať z endogénnych zdrojov.

2 CIEĽ PRÁCE A METODOLÓGIA

Keďže pri skúmaní procesu reálnej konvergenzie je treba brať do úvahy celý komplex faktorov, ktoré vedú k rastu ekonomickej výkonnosti. V záverečnej práci sa sústredíme predovšetkým na zhodnotenie vplyvu inštitucionálnej kvality a inovačnej výkonnosti v nami sledovaných krajinách na úroveň reálnej konvergenzie.

Cieľom záverečnej práce je preskúmať proces reálnej konvergenzie Slovenska k priemeru krajín EÚ, pričom uvedený proces je komparovaný s krajinami V 4 a pobaltskými štátmi.

Na meranie konvergenzie sme použili modely z prác Barro, Sala-i-Martin, ktorý na meranie reálnej konvergenzie používajú beta a sigma model jej merania. Beta - konvergenzia je nutnou, ale nie postačujúcou podmienkou pre sigma - konvergenziu. Beta konvergenzia predpokladá, že krajiny s nižšou počiatočnou hospodárskou výkonnosťou by mali zaznamenávať v priemere vyšší hospodársky rast, ako krajiny s počiatočne vyššou hospodárskou výkonnosťou. Sigma konvergenzia predpokladá, že rozdiely medzi krajinami sa postupne znižujú (štandardná odchýlka medzi krajinami). (Šuster, 2018)

Beta-konvergenziu sme merali pomocou lineárnej regresie, kde sme porovnávali vzťah počiatočnej úrovne hospodárskej výkonnosti a následný priemerný rast hospodárskej výkonnosti za sledované obdobie. Použité údaje sme čerpali z databáz Eurostatu, Svetovej banky, Heritage Foundation, Európskej komisie a European Innovation Scoreboard

Na určenie vzťahu medzi skúmanými dátami sme použili modely lineárnej regresie. Porovnávali sme vzťah hospodárskej výkonnosti s jej priemerným ročným rastom za skúmané obdobie, vzťah hospodárskej výkonnosti s výškou skóre v indexe ekonomickej slobody a vzťah hospodárskej výkonnosti s výškou skóre v Európskom inovačnom indexe.

Výsledky skúmania daných indexov, subindexov a indikátorov sme porovnávali s priemerom EÚ, aby sme zabezpečili čo najjednoduchšie a najobjektívnejšie porovnanie medzi vybranými krajinami. Porovnanie s priemerom EÚ nám tiež pomohlo identifikovať tie oblasti, kde Slovensko v procese konvergenzie najviac zaostáva.

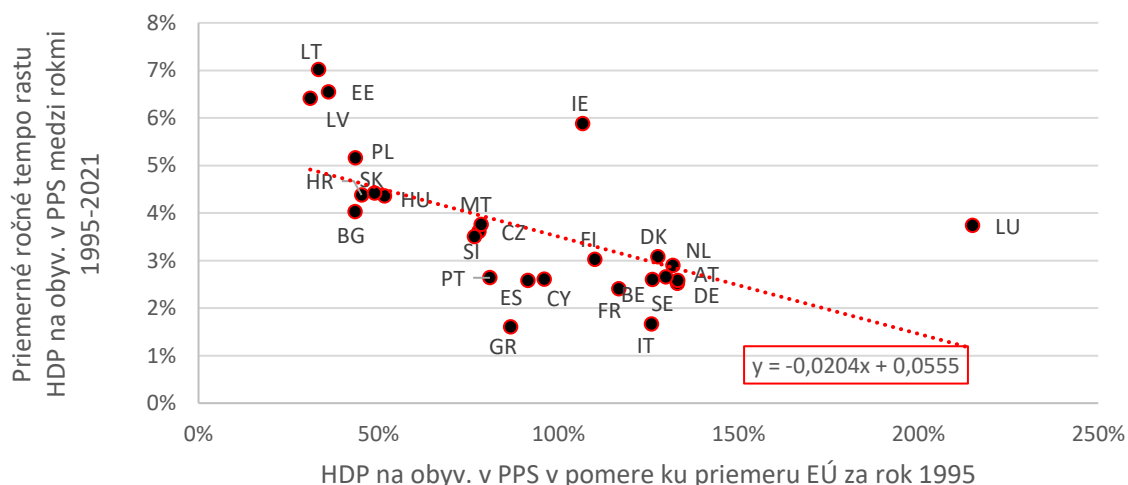
3 VÝSLEDKY PRÁCE

Viacerí autori, skúmajúci proces reálnej konvergencie, sa vo svojich dielach zhodujú, že uvedený proces fungoval efektívne do finančnej krízy 2008, čo mohlo byť do značnej miery spôsobené beta konvergenciou, kedy menej vyspelé štáty dobiehajú bohatšie krajiny práve vďaka ich nízkemu hospodárskemu základu, vysokému prílevu kapitálu a technológii. Na začiatku sa teda pozrieme práve na beta konvergenciu krajín EÚ, ako aj na jej vývoj v čase.

3.1 Konvergencia v rámci krajín EÚ

Na to aby sme čo najkomplexnejšie pochopili aktuálny stav konvergenzie v EÚ sa musíme pozrieť aj na jeho historický vývoj. Ako môžeme vidieť v grafe 1, tak od roka 1995 pozorujeme v EÚ úspešný proces konvergenzie menej vyspelých štátov. Na samotnom grafe môžeme vidieť vzťah medzi hospodárskou vyspelosťou danej krajiny v roku 1995 (vyjadrené v HDP na obyv. v PPS v pomere ku priemeru EÚ v %) a priemerným ročným tempom rastu tohto ukazovateľa medzi rokmi 1995-2021. V rovnici lineárnej regresie môžeme vidieť, že počas skúmaného obdobia existoval pozitívny vzťah medzi nízkou úrovňou hospodárskej výkonnosti a vysokým priemerným rastom daného ukazovateľa. V našom prípade to teda znamená, že ak by bola krajina v roku 1995 o 1 percentuálny bod (ďalej len p. b.) vyspelejšia oproti priemeru EÚ, tak jej priemerné ročné tempo rastu HDP na obyv. by bolo o 0,0193 p. b. nižšie. Z týchto dát teda môžeme tvrdiť, že proces konvergenzie krajín EÚ je za sledované obdobie posledných 26 rokov úspešný.

Graf 1: Beta konvergencia krajín EÚ za obdobie od 1995 až 2021

Zdroj: Eurostat, vlastné výpočty⁴

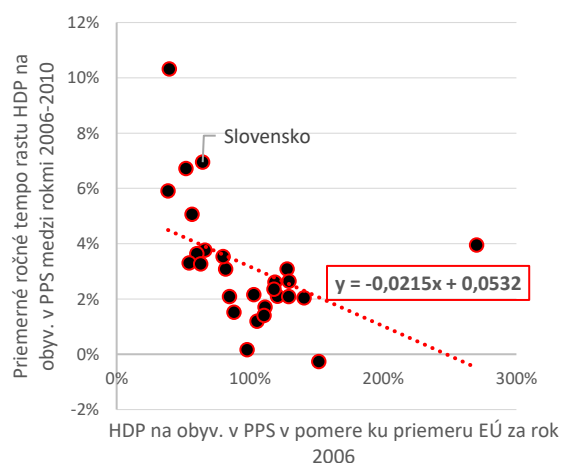
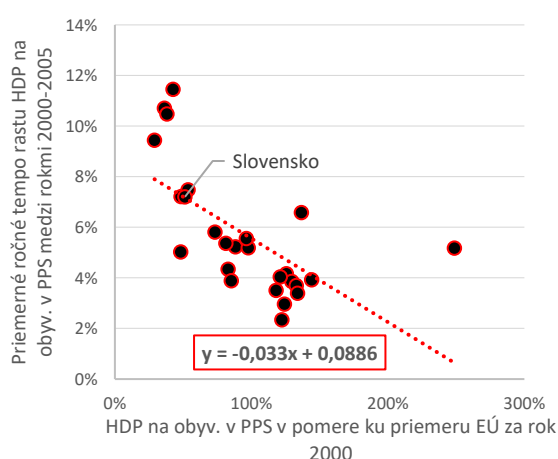
Trend úspešného hospodárskeho rastu menej vyspelých ekonomík bol však do veľkej miery založený na veľkom prílive zahraničného kapitálu v predvstupovom období a po vstupe

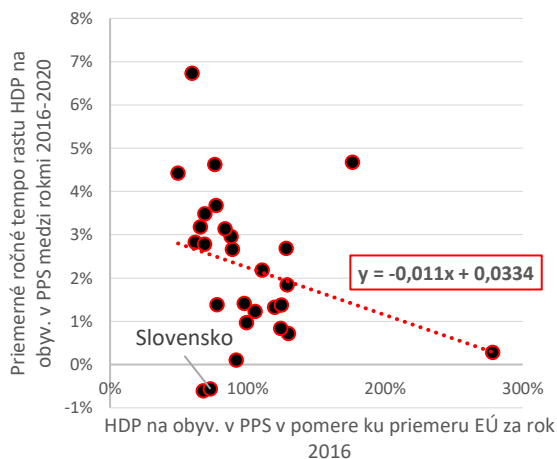
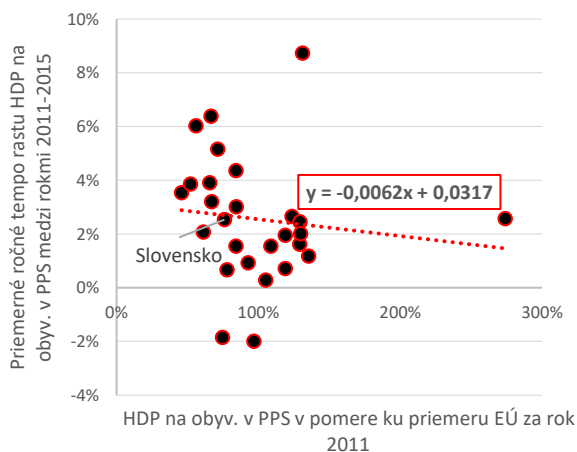
⁴ V grafe nie je zahrnuté Rumunsko z dôvodu absencie dát

daných krajín do EÚ. Krajiny ťažili najmä z lacnej a kvalifikovanej pracovnej sily, ktorá prilákala zahraničných investorov.

Na posúdenie trendu vývoja konvergenencie v rámci krajín EÚ sme skúmali 4 časové intervaly a to: 2000-2005, 2006-2010, 2011-2015 a 2016-2020. V rámci štyroch päťročných období pozorujeme konvergenciu vo všetkých prípadoch. Avšak, koeficient nachádzajúci sa v lineárnej rovnici pred písmenom X nám hovorí, že vzťah medzi nízkou vyspelosťou krajiny a jej následným vysokým tempom rastu HDP na obyvateľa sa s rokmi znižuje. Najvyššiu hodnotu tohto koeficientu sledujeme v období pred finančnou krízou 2008 a to medzi rokmi 2000-2005. V tom čase znamenal každý jeden vyšší p. b. v HDP na obyvateľa v porovnaní s priemerom EÚ nižšie priemerné tempo rastu hospodárstva v nadchádzajúcich piatich rokoch o 0,33 p. b. Najnižšie tempo konvergenencie sme v nami sledovaných časových intervaloch pozorovali počas rokov 2011-2015, kedy aj vplyvom hospodárskej recesie sa proces konvergenencie znížil. V poslednom nami sledovanom časovom intervale došlo ku miernejšiemu nárastu konvergenencie, no táto úroveň nedosahuje ani polovičné hodnoty z rokov 2006-2010 a tesne dosahuje tretinovú hodnotu v porovnaní s úrovňou počas roka 2000-2005. Čo však môžeme vidieť v poslednom grafe je rapidný pokles priemerného tempa rastu HDP na obyvateľa na Slovensku (priemerná úroveň bola počas tohto obdobia dokonca záporná a to -0,56%), kedy s najnižším priemerným rastom je už len Grécko (-0,61%).

Graf 2: Vývoj beta konvergenencie krajín EÚ

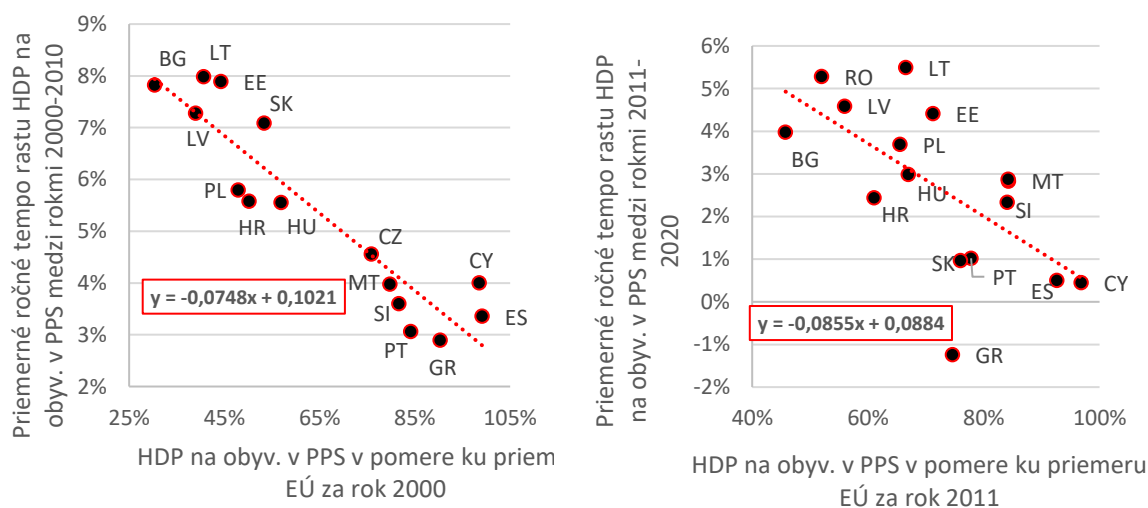

Zdroj: Eurostat

V predošlej časti sme spomínali spomalenie procesu konvergencie v rámci všetkých členov EÚ, ktoré nastalo najmä po roku 2010. Pozreli sme sa aj na samotnú štruktúru krajín v nami sledovanom súbore, kedy znova porovnávame výšku hospodárskej vyspelosti danej krajiny (vyjadrenú v HDP na obyv. v PPS v pomere ku EÚ) a priemerný ročný rast tohto ukazovateľa. Do nášho pozorovania sme v tejto časti zahrnuli len tie krajiny, ktorých hospodárska úroveň bola v daných rokoch pod priemerom EÚ (v roku 2000 to bolo 15 krajín a v roku 2011 16). Týmto skúmaním chceme zistiť, či zníženie hospodárskeho dobiehania menej vyspelých krajín EÚ nastalo zmenou vývoja v jej samotnom súbore.

Graf 3: Vývoj beta konvergencie v krajinách s nižšou hospodárskou výkonnosťou

Zdroj: Eurostat, vlastné výpočty

Z uvedených dát v grafe (3) nám vyplýva, že menej vyspelé ekonomiky rástli v priemere rýchlejšie práve v období po roku 2010 (konvergencia sa teda medzi menej vyspelými ekonomikami dokonca zrýchľuje). Vyjadrené to máme znova v lineárnej rovnici,

kedy závislosť rastu hospodárskej výkonnosti od jej počiatočnej úrovne je medzi rokmi 2011-2020 vyššia. Tento údaj nám teda hovorí o zvýšení konvergencie v rámci menej vyspelých ekonomík po roku 2010, no z predošlej časti vieme, že v rámci celej EÚ došlo ku opaku. Vysvetlením je teda to, že efektívnosť procesu konvergencie za celú EÚ po roku 2010 znižujú práve hospodársky vyspelé štáty (v preklade to teda znamená, že kým v nami sledovanom súbore krajín s nižšou hospodárskou výkonnosťou dosahujú hospodársky vyspelejšie krajiny ako napríklad: Cyprus alebo Španielsko niekoľkonásobne nižšie hodnoty hospodárskeho rastu ako najmenej vyspelé štáty v tomto súbore a to sú: Bulharsko, Rumunsko. Avšak, najvyspelejšie krajiny EÚ ako: Holandsko alebo Írsko dosahujú v priemere vyššie hospodárske tempá rastu ako spomínaný Cyprus alebo Španielsko a to znižuje efektívnosť proces konvergencie).

Z predošlej časti vieme, že konvergencia medzi menej vyspelými krajinami EÚ dosiahla medzi rokmi 2010-2020 vyššiu mieru konvergencie ako v predchádzajúcom desaťročí. Zároveň však vieme, že celkový proces konvergencie v EÚ sa po roku 2010 rapídne znížil. Príčinou teda prirodzene bude nárast hospodárskej výkonnosti vyspelých krajín v porovnaní s menej vyspelými krajinami. V predošlých grafoch sme mohli vidieť, ako hlavne krajiny okolo priemeru hospodárskej úrovne EÚ dosahujú nižšie tempá rastu v druhej polovici nami sledovaného obdobia. Z tohto dôvodu sme rozdelili členské krajiny EÚ do 3 skupín (po 9 krajín) podľa ich hospodárskej úrovne v porovnaní s priemerom EÚ (Slovensko bolo medzi rokmi 2000-2010 v skupine s najnižšou hospodárskou vyspelosťou a medzi rokmi 2011-2020 v strednej skupine).

V tabuľke (1) porovnáваме priemerné tempo rastu hospodárskej výkonnosti krajín EÚ, ktoré sme rozdelili do troch skupín. Efektívny proces konvergencie by predpokladal, že skupina krajín s najnižšou hospodárskou vyspelosťou by mala aj najvyššie priemerné tempo tohto ukazovateľa a zároveň by za ňou nasledovali krajiny v strednej skupine a krajiny v skupine s najvyššou hospodárskou vyspelosťou. Medzi rokmi 2000-2010 sme pozorovali efektívny proces konvergencie a to sa ukazuje aj v našom porovnávaní rastu hospodárskej výkonnosti medzi tromi skupinami krajín. Po roku 2010 však došlo v EÚ ku poklesu konvergencie a v našej tabuľke dosiahli krajiny so strednou vyspelosťou nižšie priemerné tempo hospodárskeho rastu ako krajiny s najvyššou vyspelosťou. Zároveň práve krajiny so strednou úrovňou hospodárskej vyspelosti v pomere ku priemeru EÚ zaznamenali najvyšší pokles priemerného tempa hospodárskeho rastu medzi pozorovanými dvoma časovými intervalmi.

Tabuľka 1: Rozdelenie krajín EÚ do troch skupín podľa ich hospodárskej výkonnosti a ich priemerné ročné tempá rastu v daných obdobiach

	Priemerné ročné tempo rastu hospodárskej výkonnosti medzi rokmi 2000-2010	Priemerné ročné tempo rastu hospodárskej výkonnosti medzi rokmi 2011-2020	Pokles rastu hospodárskej výkonnosti medzi rokmi 2000-2010 a 2011-2020
9 najvyspelejších krajín EÚ	3,2%	2,2%	-30,5%
9 stredne vyspelých krajín EÚ	3,5%	1,4%	-58,6%
9 najmenej vyspelých krajín EÚ	6,9%	3,5%	-48,8%

Zdroj: Eurostat, vlastné výpočty

Podstatnejšiu časť z poklesu procesu konvergenencie krajín EÚ po roku 2010 majú na svedomí práve tie krajiny, ktoré sa nachádzajú okolo priemeru hospodárskej vyspelosti EÚ (konkrétne sú to krajiny: Francúzsko, Taliansko, Cyprus, Španielsko, Česko, Malta, Slovinsko, Portugalsko, Slovensko). Tento blok 9 krajín by mal v efektívnom procese beta-konvergenencie dosahovať vyššie tempá hospodárskeho rastu ako 9 najvyspelejších krajín (Fínsko, Belgicko, Nemecko, Dánsko, Rakúsko, Švédsko, Írsko, Holandsko a Luxembursko). To sa však medzi rokmi 2011-2020 nedialo a teda prirodzene v našej lineárnej rovnici došlo ku poklesu závislosti hospodárskej výkonnosti od jej rastu a teda ku poklesu beta-konvergenencie.

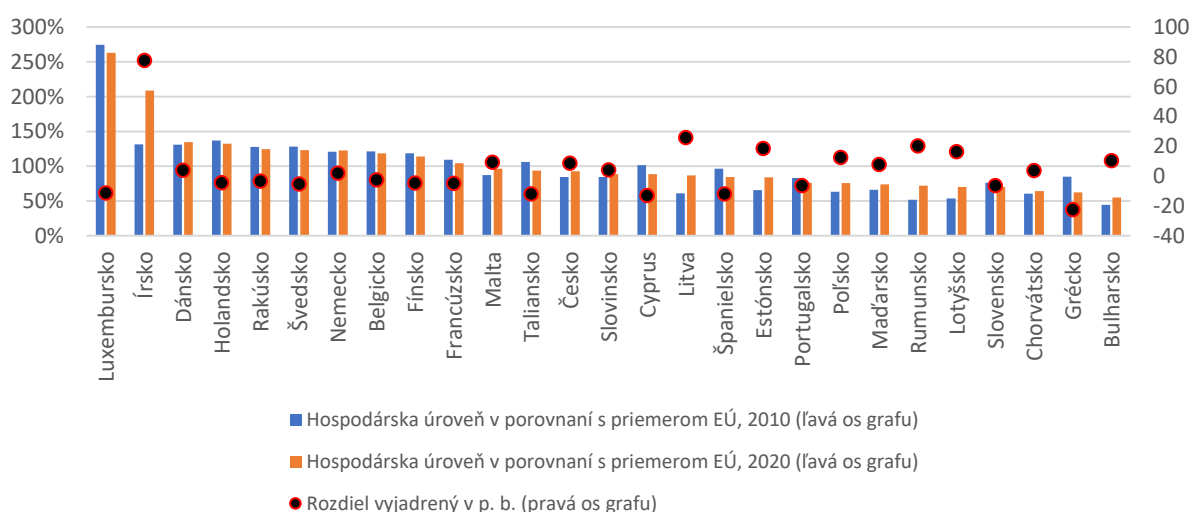
3.2 Sigma-konvergenca krajín EÚ

Pre potreby práce sa pozrieme na konkrétny vývoj dobiehania hospodárskej úrovne priemeru EÚ z pohľadu daných členských štátov po roku 2010. Z grafu (5) môžeme vidieť, že krajiny na pravej strane dosiahli v priemere vyšší rast dobiehania priemernej hospodárskej úrovne. Vidíme, že hlavne pobaltské krajiny dosiahli vysoké hodnoty v procese konvergenencie (Litva mala medzi rokmi 2010-2020 nárast hospodárskej úrovne v pomere ku priemeru EÚ o 25,8 p. b.; Estónsko 18,5 p. b. a Lotyšsko o 16,4 p. b.). Úspešné dobiehanie hospodárskej úrovne sme mohli vidieť aj pri krajinách V4, kedy Česko zaznamenalo rast o 8,2 p. b., Poľsko

o 12,4 p. b. a Maďarsko o 7,8 p. b. Vôbec najvyšší nárast v HDP na obyvateľa pozorujeme v Írsku, kde je však tento trend zapríčinený hlavne existenciou nízkeho daňového zaťaženia, čo láka zahranične spoločnosti, aby svoje zisky zdaňovali v tejto krajine.

Najvyššie poklesy hospodárskej úrovne sme mohli počas posledného desaťročia pozorovať pri krajinách zasiahnutých najmä Euro krízou, kedy Grécka hospodárska úroveň v porovnaní s priemerom EÚ poklesla o 22,4 p. b. Slovensko však tiež počas tohto obdobia zaznamenalo spomalenie hospodárskeho dobiehania priemeru EÚ a dokonca evidujeme pokles o 6,3 p. b. Medzi rokmi 2010-2020 nás predbehli krajiny ako: Maďarsko, Poľsko, Estónsko, Lotyšsko, Litva a dokonca aj Rumunsko. Čiastočne za tento problém môže zmena metodiky vo výpočte tohto ukazovateľa na Slovensku po roku 2016, no aj po zmene metodiky tento ukazovateľ naďalej klesal.

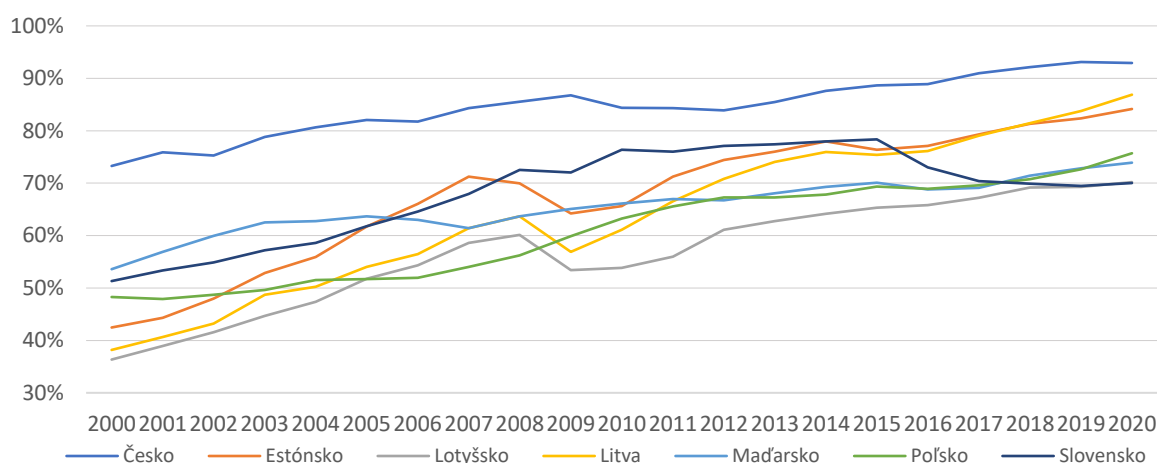
Graf 4: HDP na obyv. v PPS v porovnaní s priemerom EÚ

Zdroj: Eurostat, vlastné výpočty

V rámci našej práce sme sa teda zamerali na vývoj v spomínaných pobaltských krajinách ako aj na vývoj v krajinách V4, aby sme zistili v čom Slovensko zaostáva a prečo dané krajiny dokážu efektívne dobiehať priemer EÚ pričom Slovensko sa v posledných rokoch skôr od priemeru vzdáľuje. Na grafe (6) to môžeme priamo vidieť, kedy do roka 2010 bola rýchlosť hospodárskeho dobiehania Slovenska vysoká, no po roku 2010 došlo ku ochladeniu a po roku 2016 dokonca ku poklesu. Pri zvyšných krajinách (hlavne teda pobaltských) pozorujeme kontinuálny rast aj po roku 2010 a teda aj po roku 2016.

Graf 5: HDP na obyv. v PPS v porovnaní s priemerom EÚ

Zdroj: Eurostat, vlastné výpočty

3.3 Priebek konvergenzie Slovenska k priemeru krajín EÚ

Z pohľadu urýchlenia procesu konvergenzie zohrávala významnú úlohu hlavne schopnosť transformujúcich sa krajín vytvoriť vhodné prostredie pre zahraničné investície a rýchlosť s akou sa transformujúce ekonomiky v priebehu predstupového procesu vyrovnali s požiadavkou otvorenosti medzinárodnému pohybu kapitálu. V procese vytvárania trhových noriem sa preto stala postupná liberalizácia jednotlivých účtov platobnej bilancie. Jej priebeh závisel od východiskových podmienok a priebehu transformačného procesu v jednotlivých krajinách vrátane Slovenska. Prístup jednotlivých krajín k rýchlosti liberalizácie pohybu kapitálu bol značne odlišný. Kým pobaltské krajiny a Česko liberalizovali väčšinu kapitálových transakcií už od roku 1995, Slovinsko, Slovensko, Poľsko a Maďarsko sprístupňovali kapitálové transakcie postupne až do vstupu do EÚ.

V prípade zaradenia rozhodujúcich krajín medzi tzv. “prístupujúce krajiny“ a predovšetkým následný vstup krajín do EÚ mal aj pozitívny dopad na prílev priamych zahraničných investícií. Zvýšenie PZI bol dôsledok nárastu dôvery zo strany zahraničných investorov na presun svojho kapitálu do krajín s existenciou štandardného trhového prostredia, čo EÚ zaručovala.

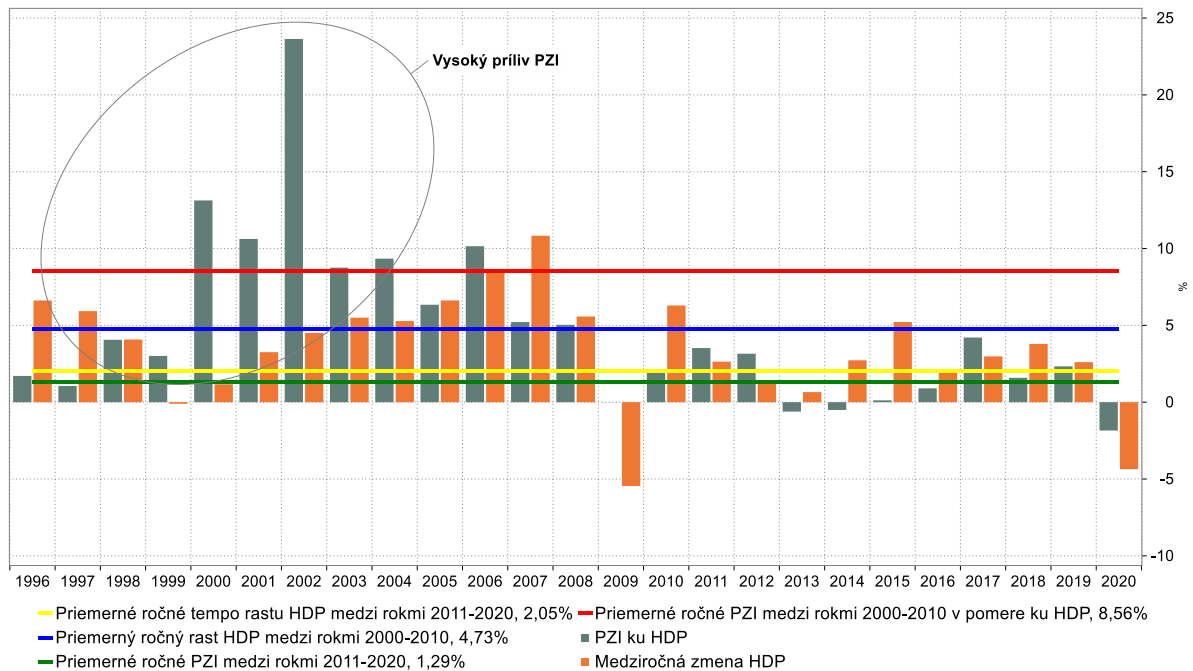
Rozhodujúcim faktorom na udržanie rastového trendu bolo, že po vstupe do Európskej únie boli novoprijatý členovia aj Úniou vedení k tomu, aby dodržiavali parametre makroekonomickej stability a postupne zavádzali štrukturálne reformy, zamerané na skvalitňovanie podnikateľského prostredia a rast konkurenčnej schopnosti. Práve tieto faktory

viedli ku zvyšovaniu atraktívnosti krajín pre investorov. Zvýšená úroveň prílevu PZI v rámci EÚ bola do značnej miery ovplyvnená aj relokáciou produkčných aktivít z pôvodných členov EÚ do nových členských štátov.

Európska komisia (2009) vo svojej štúdii odhadla, že príprava na vstup a samotný vstup nových členských krajín do EÚ zvýšil v rokoch 2000-2008 ich ekonomický rast v priemere o 1,75 %, pričom za dôležitý faktor uvedeného vplyvu považovala práve skvalitnenie makroekonomického a inštitucionálneho rámca, reštrukturalizáciu ekonomík a zvýšenie intenzity technologického dobiehania. Dôležitú úlohu v ekonomickom raste krajín strednej Európy zohral taktiež konjunktúrny vývoj svetového hospodárstva, ktoré sa nachádzalo vo fáze oživenia, v dôsledku čoho zahraničný dopyt pôsobil vo väčšine krajín ako silný prorastový impulz.

Môžeme teda povedať, že po roku 2000 došlo ku vysokému hospodárskemu rastu na Slovensku aj vďaka prílivu priamych zahraničných investícií. Slovensko v tom čase rástlo najmä vďaka nárastu dôvery zo strany zahraničných investorov a zároveň malo už existujúcu kvalifikovanú pracovnú silu, čo viedlo ku presunu výroby na naše územie.

Graf 6: Vývoj PZI a rastu reálneho HDP na Slovensku

Zdroj: UNCTAD, vlastné výpočty

Ako môžeme v grafe (7) vidieť, tak priemerné tempo hospodárskeho rastu bolo medzi rokmi 2000-2010 na úrovni 4,73% a priemerná úroveň PZI za rovnaké obdobie v porovnaní

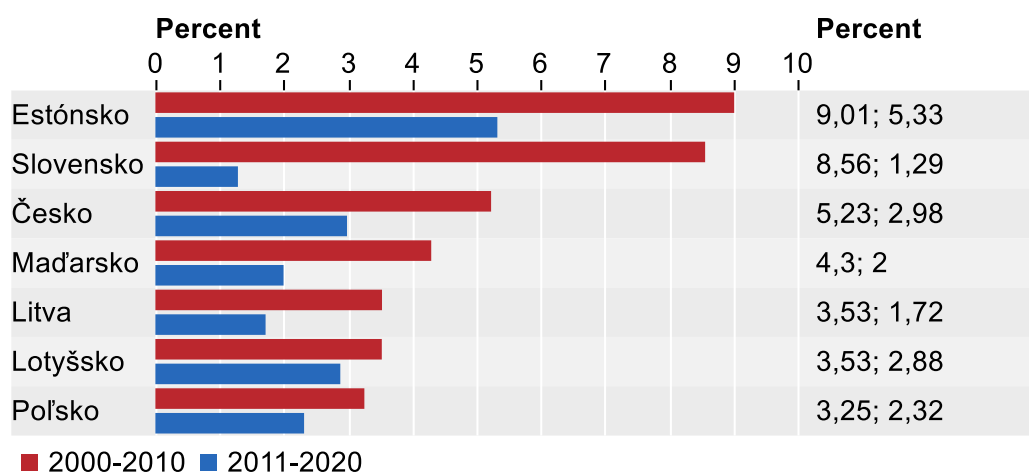
s HDP bola 8,56%.⁵ Po roku 2010 sa PZI do značnej miery znížilo, čo malo za následok aj pokles priemerného tempa hospodárskeho rastu (príčiny rozoberáme v ďalších častiach našej práce).

3.3.1 Porovnanie vývoja PZI s pobaltskými štátmi a krajinami V4

Po počiatocnom silnom raste PZI dochádza v každej krajine ku určitej konsolidácii daného ukazovateľa, keďže zahraničné firmy už do značnej miery vyčerpajú voľnú pracovnú silu a mzdy začínajú postupne rásť. My sme sa však pozreli aj na pomer poklesu tohto ukazovateľa medzi nami sledovanými krajinami, aby sme určili vplyv poklesu PZI na spomalenie dobiehania hospodárskeho priemeru EÚ. Ako môžeme na grafe (8) vidieť, tak priemerná úroveň PZI v porovnaní s HDP poklesla medzi obdobiami rokov 2000-2010 a 2011-2020 vo všetkých vybraných krajinách. Trend počiatocne vyššej miery prílivu zahraničného kapitálu ako v neskoršej fáze hospodárskeho vývoja sa vo všetkých krajinách potvrdil. Avšak, z daných údajov vyplýva, že najvyšší relatívny pokles PZI evidujeme na Slovensku (pokles o 85%). Ešte v kým období medzi rokmi 2000-2010 malo Slovensko tento ukazovateľ z daných krajín druhý najvyšší, tak za posledné desaťročie sme už boli v tomto porovnaní na poslednom mieste. Najvyšší príliv zahraničného kapitálu stále dosahuje Estónsko, čo značí o jeho udržaní konkurencieschopnosti medzi európskymi krajinami. Klesajúci trend nám teda hovorí o masívnom poklese dopytu zahraničných spoločností po presune kapitálu do našej krajiny. Môžeme teda povedať, že po roku 2000 bolo Slovensko vysoko konkurencieschopné, čo sa odrážalo aj v príleve PZI, no po roku 2010 na Slovensku nedošlo ku podstatným reformám, lacný kvalifikovaný ľudský kapitál sa znížil a teda aj slovenská konkurencieschopnosť poklesla.

⁵ Mierne nižšie priemerné tempo hospodárskeho rastu v tomto časovom horizonte bolo spôsobené finančnou krízou po roku 2008

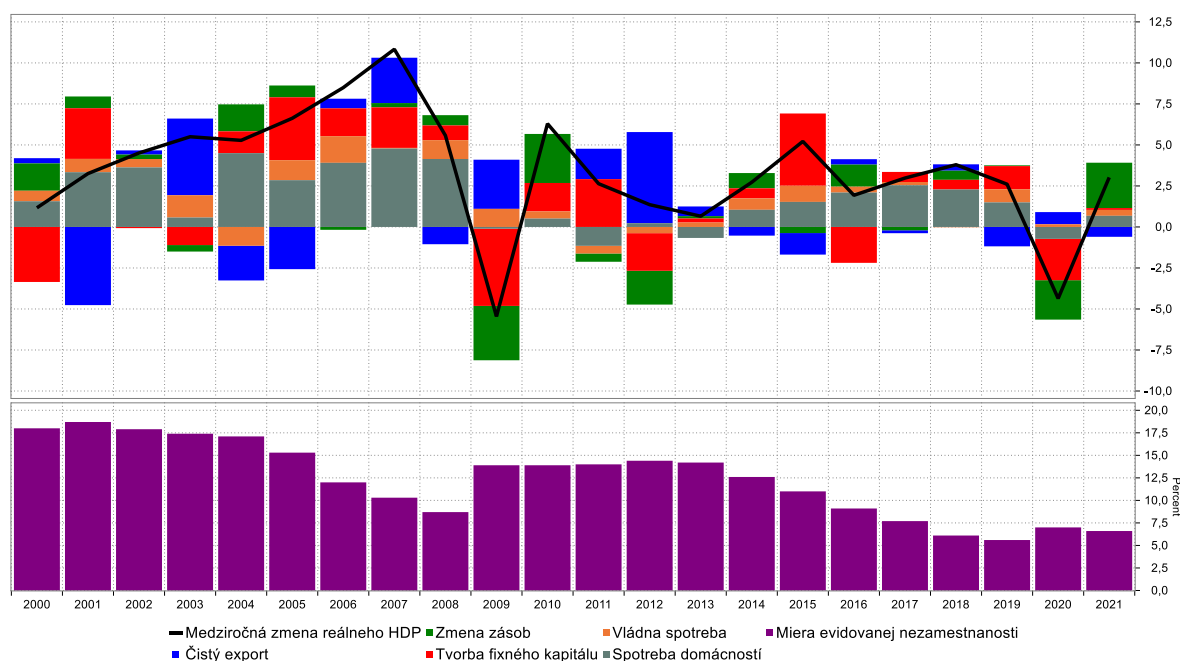
Graf 7: Priemerná úroveň PZI v pomere ku HDP v daných časových horizontoch

Zdroj: UNCTAD, vlastné výpočty

Samotný prílev PZI nemusí mať priamy dopad na hospodársky rast a teda aj na rast výkonnosti. Avšak, jeho sekundárne dopady (ako napríklad: pokles nezamestnanosti vplyvom presunu výroby a zvýšenie produktivity práce v dôsledku presunu technológií) už na rast výkonnosti daného hospodárstva vplyv majú.

Graf 8: Príspevky na celkovom raste HDP Slovenska výdavkovou metódou a nezamestnanosť SR

Z grafu (9) je zrejmé, že počas obdobia vysokého prílivu PZI (2000-2008) dochádzalo na Slovensku aj ku poklesu mieri evidovanej nezamestnanosti. Zvýšenie podielu pracujúcich ľudí malo za následok aj zvýšenie samotnej spotreby domácností, čo môžeme vidieť v grafe

jednotlivých príspevkov na raste HDP. V tom istom období však môžeme vidieť aj vyšší podiel tvorby hrubého fixného kapitálu na samotnom raste HDP, čo rovnako súvisí so zvýšenou mierou prílivu zahraničných investícií.

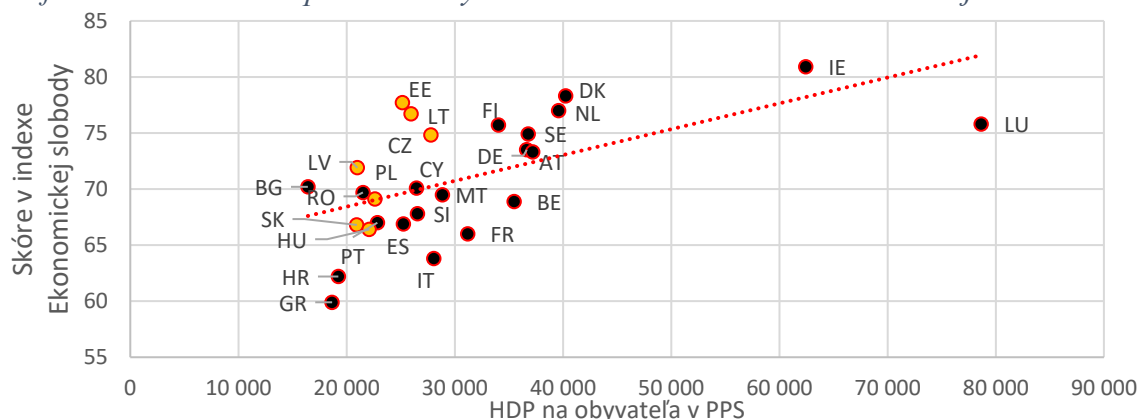
3.4 Príčiny spomalenia konvergencie Slovenska k priemeru krajín EÚ

Ako sme uviedli v prvej časti práce, základným rámcom pre reálnu konvergenciu sú kvalitné inštitúcie a inovačná výkonnosť krajiny. Úroveň ekonomickej výkonnosti je podmienená hlavne efektívnym fungovaním trhov, ochranou vlastníckych vzťahov, dodržiavaním zmlúv a vymožitelnosťou práva. Zároveň bez zachytenia rozhodujúcich trendov v oblasti inovácií a vlastného výskumu a vývoja krajina stráca svoju konkurenčnú schopnosť a tým aj priestor pre rast svojej výkonnosti.

3.4.1 Kvalita inštitúcií

Na analýzu inštitucionálnej kvality krajiny sme ako prvý ukazovateľ zvolili index ekonomickej slobody. Skúmaný index vyhodnocuje celkovo 12 subindexov, ktoré sú rozdelené do 4 skupín a to nasledovne: 1. Dodržiavanie zákona (vlastnícke práva, integrita vlády, účinnosť súdnictva), 2. Veľkosť štátu (daňové zaťaženie, vládne výdavky, fiškálne zdravie), 3. Regulačná efektívnosť (sloboda podnikania, sloboda pracovnej sily, monetárna sloboda) a 4. Otvorenosť trhov (Sloboda obchodu, investičná sloboda, fiškálna sloboda). Vybraný index dlhodobo pozitívne koreluje s rastom životnej úrovne v skúmaných krajinách (napríklad s indexom HDI alebo aj s klasickým HDP na obyv. v PPS).

Graf 9: Vzťah medzi hospodárskou výkonnosťou ekonomickej slobodou krajín EU

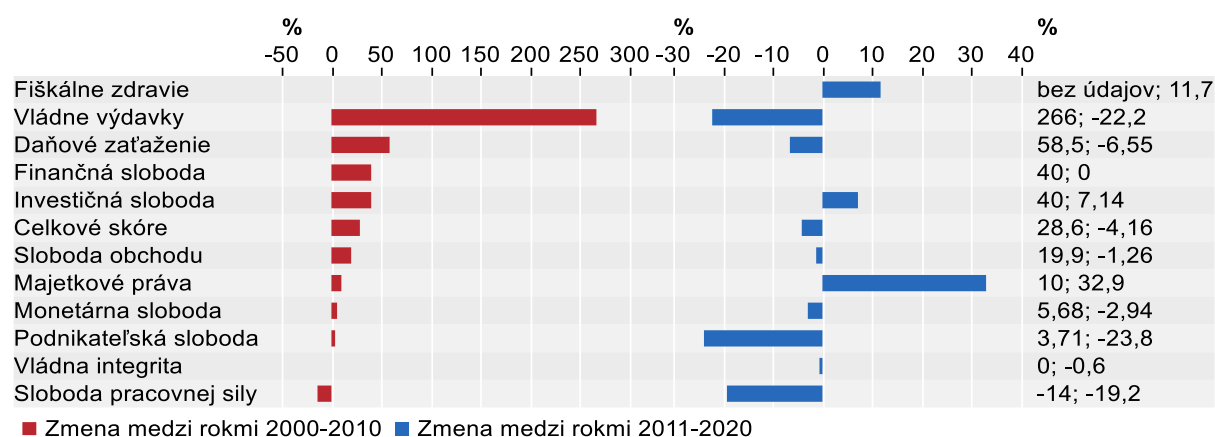
Zdroj: The Heritage Foundation, Eurostat, vlastné výpočty

Najvyššie hodnoty tohto indexu za rok 2021 dosiahli krajiny: Singapur, Švajčiarsko, Írsko a Nový Zéland, kde je kvalita inštitúcií na najvyššej úrovni. Na grafe (10) môžeme vidieť

pozitívny lineárny vzťah medzi výškou hospodárskej výkonnosti a výškou skóre v indexe ekonomickej slobody v rámci krajín EÚ, čo nám hovorí o nevyhnutnej potrebe skvalitňovania inštitúcií na zabezpečenie dlhodobého hospodárskeho rastu.

V prípade Slovenska sme pozorovali pruský rast tohto indexu od roka 2000 až po rok 2008, kedy sa kvalita inštitúcií zlepšovala a zároveň sa zvyšovala aj životná úroveň. Pri pohľade na jednotlivé pod-indexy môžeme vidieť, že až na slobodu pracovnej sily bolo zaznamenané zlepšenie vo všetkých skupinách. Išlo najmä o rast pod-indexov: vládne výdavky (vďaka konsolidácii verejných financií), daňové zaťaženie (zavedenie rovnej dane) a finančná sloboda (uvoľnenie regulácií). Po roku 2010 však vidíme už opačný trend, kedy väčšina z pod-indexov zaznamenala medzi rokmi 2011-2020 zhoršenie ich hodnoty. Išlo najmä o pod-index vládne výdavky a podnikateľská sloboda. Celkové skóre indexu sa počas rokov 2011-2020 Slovensku zhoršilo o 4,16%, čo nás posunulo z 13. miesta v rámci krajín EÚ na 22. miesto. Tento zhoršujúci sa trend nám hovorí o poklese konkurencieschopnosti Slovenska v posledných rokoch, čo nám čiastočne odpovedá na otázku o možných príčinách spomalenia hospodárskeho dobiehania vyspelých krajín EÚ.

Graf 10 Vývoj ekonomickej slobody na Slovensku

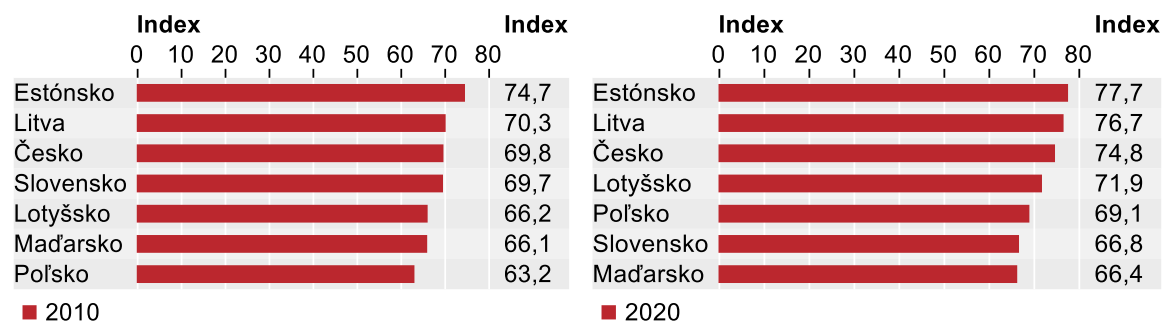

Zdroj: The Heritage Foundation, vlastné výpočty

Podrobnejšie sme skúmali aj vývoj indexu ekonomickej slobody medzi sledovaným pobaltskými krajinami a krajinami V4. V tomto smere patrí Estónsko dlhodobo medzi lídrov nie len v EÚ ale dokonca aj vo svete (za rok 2021 mu patrí 7. miesto na svete) a napriek tomu dokáže stále svoje skóre zlepšovať. Z daných krajín evidujeme medzi rokmi 2010-2020 pokles celkového indexu ekonomickej slobody len pri Slovensku. Zároveň v danom indexe Slovensko medzi rokmi 2010-2020 prebehlo Poľsko a Lotyšsko. Jedinou krajinou, ktorá je len tesne za

nami je Maďarsko, ktoré však dosahuje minimálne hodnoty v rámci pod-indexov v skupine 1. Dodržiavanie zákona. Tieto dáta nám hovoria o zhoršovaní kvality inštitúcií na Slovensku ako aj o poklese ekonomickej slobody pre bežných ľudí.

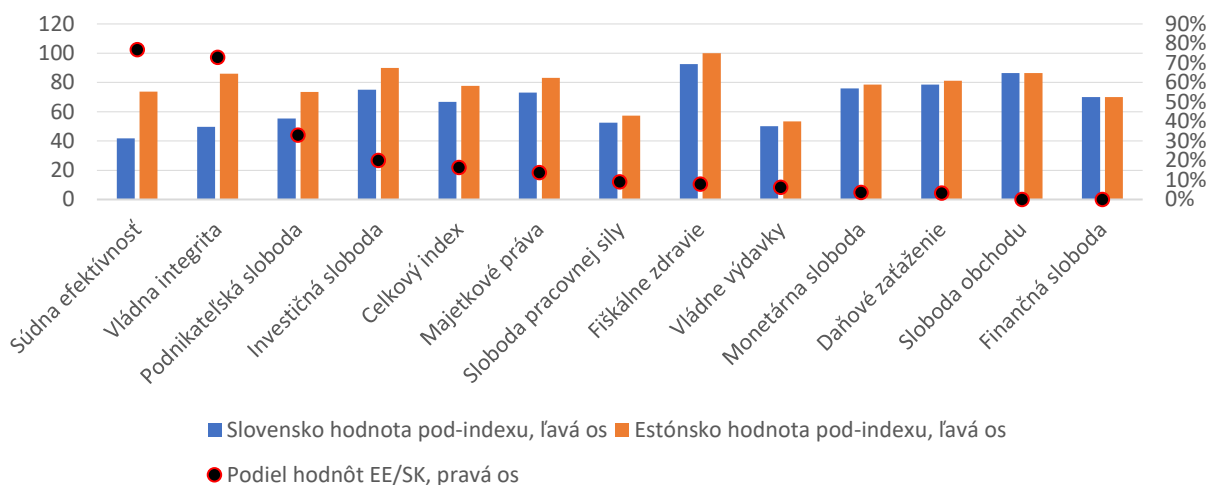
Graf 11: Index ekonomickej slobody vybraných krajín EÚ

Zdroj: The Heritage Foundation

V grafe (13) sme porovnali všetky subindexy medzi Slovenskom a Estónskom. Z dát nám teda vyplýva, že vo všetkých podskupinách dosahuje Estónsko lepšie hodnoty ako Slovensko a to najmä pri súdnej efektívnosti, vládnej integrite a slobode podnikania. Podskupina sloboda podnikania vyhodnocuje najmä schopnosť občanov založiť a viesť firmu s čo najnižšou byrokratickou záťažou. Vysoký nepomer medzi Estónskom a Slovenskom jasne hovorí o potrebe zjednodušenia procesu založenia firmy, ako aj o jej následnej regulácii. V prípade vládnej integrity je slovenská nízka hodnota subindexu zapríčinená vysokou korupciou vo verejnej správe, ktorá narušuje bezúhonnosť vlády.

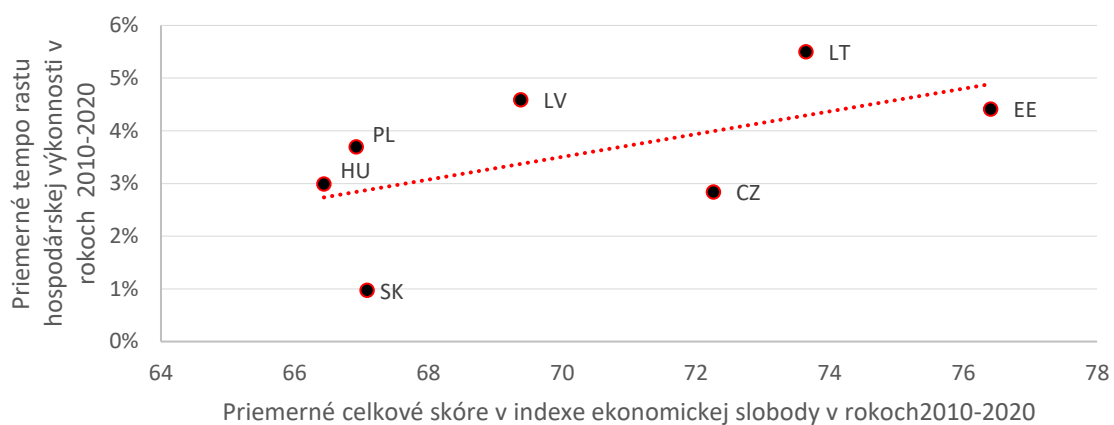
Graf 12: Porovnanie pod-indexov ekonomickej slobody medzi Slovenskom a Estónskom

Zdroj: The Heritage Foundation, vlastné výpočty

Slovensko dlhodobo bojuje s korupciou vo verejnom sektore, no zatiaľ nemá efektívne nastavené inštitúcie, aby sa jej úplne zamedzilo.⁶ V prípade efektívnosti súdnictva treba tiež povedať, že na Slovensku dochádza ku určitým zmenám trendu dôvery v súdnictvo ako také. Avšak, počas posledných 10 rokov sa tento ukazovateľ na Slovensku prepadol, čoho výsledkom je aj vysoký nepomer v porovnaní s Estónskom. Čo je možno pozitívom v porovnaní s Estónskom je daňové ukazovateľ daňového zaťaženia, kde Estónsko má v tomto hodnoty lepšie len o 3,31%. To teda znamená, že Slovensko nutne nemusí znižovať daňové zaťaženie, len musí prehodnotiť samotnú alokáciu a redistribúciu zdrojov.

Graf 13: Vzťah medzi ekonomickou výkonnosťou a ekonomickou slobodou pobaltských krajín a V4

Zdroj: Eurostat, The Heritage Foundation, vlastné výpočty

Positívny vzťah medzi vysokými hodnotami v indexe Ekonomickej slobody a rastom hospodárskej výkonnosti môžeme pozorovať aj na grafe (14), kde je nami skúmaná skupina krajín V4 + pobaltské štáty. Krajiny na popredných miestach v tomto indexe dosahujú v priemere vyššie hodnoty hospodárskej výkonnosti a teda sú aj úspešné v procese konvergenzie. Aj tento vzťah nám hovorí o potrebe skvalitňovania inštitúcií v prospech hospodárskeho blahobytu a efektívnosti v procese konvergenzie.

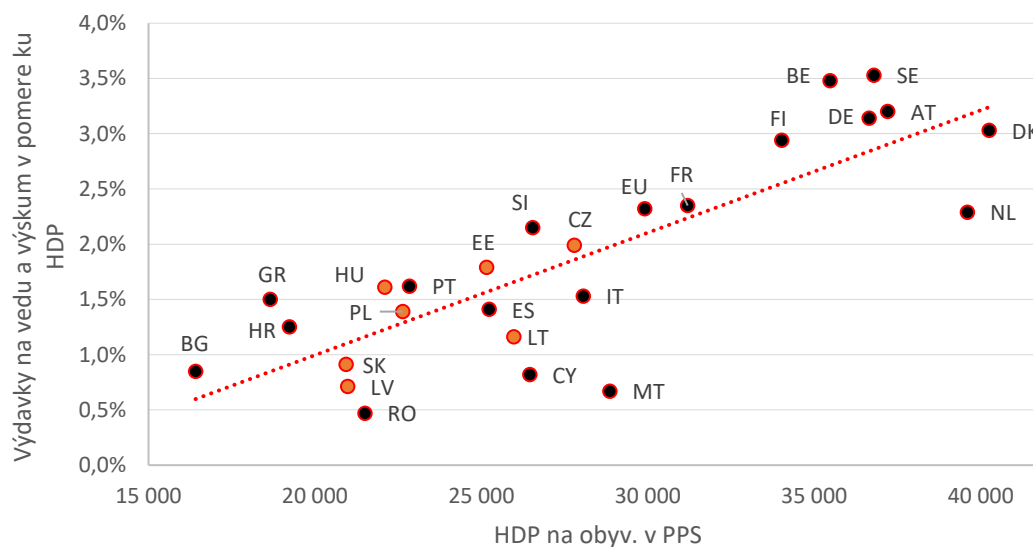
3.4.2 Vplyv inováčnej výkonnosti na proces reálnej konvergenzie Slovenska k EÚ

V predchádzajúcich častiach práce sme poukázali na to, že počiatočný rýchly nárast konvergenzie na Slovensku bol do veľkej miery spôsobený prílivom PZI a ich sekundárnymi dopadmi na slovenské hospodárstvo. V teoretickej časti sme zase spomínali, že pre udržateľný hospodársky rast je nevyhnutnou podmienkou zavedenie inovácií do všetkých sektorov štátu.

⁶ Subindex však po roku 2020 už zaznamenal určité zlepšenie

Práve veda, výskum a inovácie vytvárajú produkty s najvyššou pridanou hodnotou, zvyšujú produktivitu práce, čím dochádza aj ku rastu hospodárskej výkonnosti. Jedným z ukazovateľov na porovnanie inovačnej výkonnosti danej krajiny je podiel výdavkov na vedu a výskum v porovnaní s HDP.

Graf 14: Vzťah výdavkov na vedu a výskum s hospodárskou výkonnosťou krajín EÚ, 2020

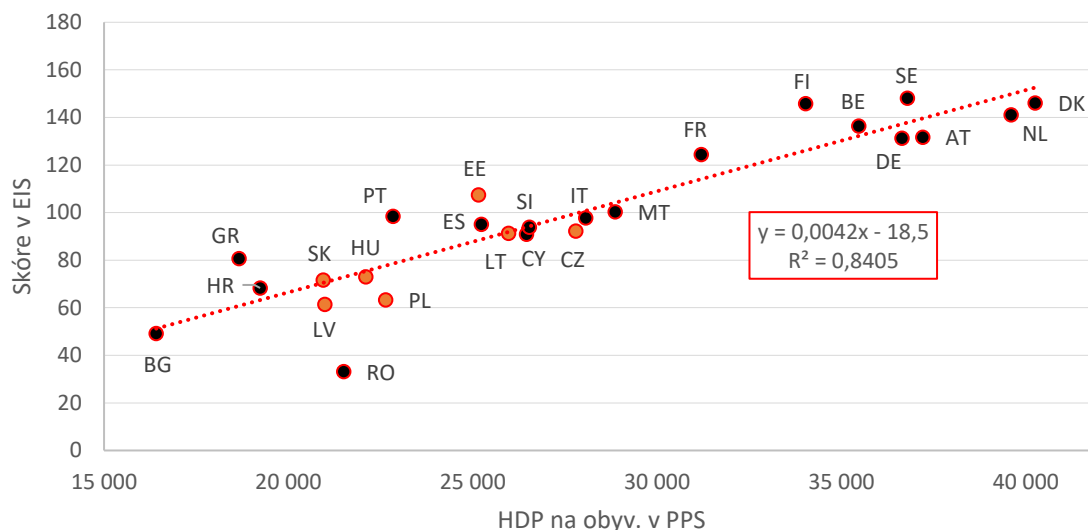
Zdroj: Eurostat, vlastné výpočty

Z grafu (15) môžeme vidieť, že krajiny s vyššími výdavkami na vedu a výskum (VaV) majú aj v priemere vyššie hodnoty v ekonomickej výkonnosti. Rovnako tak môžeme vidieť aj oranžovou farbou vyznačené sledované krajiny V4 + pobaltské štáty, kde rovnako existuje pozitívny vzťah medzi vyššími výdavkami na VaV a medzi vyššími hodnotami v HDP na obyvateľa v PPS. Slovensko v rámci tohto ukazovateľa dosahuje druhé najnižšie hodnoty v rámci nami sledovaných krajín a 6 najnižšie v rámci EÚ.

Samotný ukazovateľ výdavkov na vedu a výskum však efektívne neodzrkadľuje úroveň inovatívnosti daných hospodárstiev. Na odzrkadlenie čo najpresnenejšieho porovnania inovatívnosti daných hospodárstiev použijeme – European Innovation Scoreboard (EIS). Index okrem výdavkov na vedu a výskum zahŕňa 64 indikátorov rozdelených do viacerých subindexov: ľudský kapitál (celoživotné vzdelávanie, počet doktorandov, podiel ľudí s terciárnym vzdelávaním), atraktívny výskumný systém (publikácie top 10% na svete v počte citácii, vedecké publikácie), digitalizácia (podiel ľudí so základnými digitálnymi zručnosťami), finančná podpora (výdavky na vedu a výskum zo strany štátu), súkromné výdavky na vedu a výskum, používanie informačno-komunikačných technológií (počet zamestnancov v IKT sektoroch), inovácie (malé a stredné podniky produkčné inovácie), spolupráca medzi sektormi,

intelektuálne vlastníctvo (počet patentov, ochranných známok a dizajnov), vplyv na predaj (export stredne a vysoko technologických produktov), environmentálna udržateľnosť (environmentálne technológie). Zvyšné subindexy sa týkajú hospodárskych ukazovateľov (napr. HDP na obyvateľa., PZI) demografie, vymožitelnosti práva...

Graf 15: Vzťah medzi ekonomickou výkonnosťou a skóre v EIS krajín EÚ, 2020

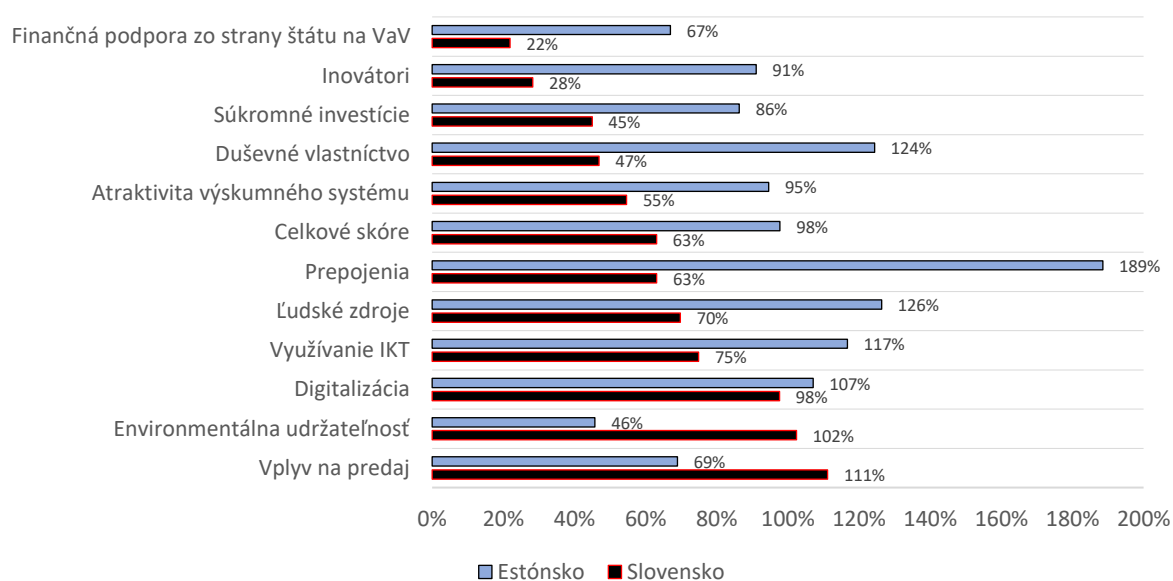

Zdroj: Európska komisia, Eurostat

Graf (16) potvrdzuje pozitívny vzťah medzi vysokým skóre v indexe EIS a hospodárkou výkonnosťou. Najvyššie hodnotenia v rámci pozorovania inovatívneho indexu dosahujú krajiny: Švédsko, Holandsko, Dánsko, Fínsko a Belgicko ktoré patria medzi krajiny s najvyšším HDP na obyv. v PPS v EÚ a na svete. V rámci pobaltských krajín a V4 existuje rovnako pozitívny vzťah medzi výškou skóre v EIS a hospodárskou výkonnosťou, pričom najlepšie hodnoty má znova ako pri kvalite inštitúcii Estónsko (Slovensko má v rámci týchto krajín 3. najnižšie skóre).

Pozitívny vzťah týchto dvoch skúmaných hodnôt v rámci krajín EÚ hovorí o potrebe zlepšovania skóre v jednotlivých subindikátoroch. Na čo najobjektívnejšiu analýzu určenia príčin slabej inovačnej schopnosti Slovenska sme sa bližšie pozreli na vývoj jednotlivých subindikátorov, ako aj na ich porovnanie s Estónskom, ktoré patrí medzi najinovatívnejšie hospodárstva v EÚ. Na presnejšie a jednoducho pochopiteľné skúmanie sme dané hodnoty v jednotlivých subindexoch vyjadrili v pomere ku priemeru EÚ. Takáto interpretácia dát nám aj bližšie hovorí o potrebe vyššej konvergencie medzi jednotlivými subindexami.

Graf 16: Subindexy v EIS v pomere ku priemeru EÚ za Slovensko (rok 2020)

Zdroj: EIS, vlastné výpočty

V grafe (17) môžeme vidieť, že Slovensko v rámci všetkých subindexov eviduje hodnoty nad priemerom EÚ len pri dvoch ukazovateľoch a to: environmentálna udržateľnosť a vplyv na predaj (najmä vďaka exportu technológií vo forme automobilov). Zvyšné subindexy boli pod hranicou priemeru EÚ, pričom 4 z nich boli pod hranicou 50% v porovnaní s priemerom EÚ (spomínané 4 subindexy si podrobnejšie rozanalyzujeme). Pre porovnanie sme do grafu vložili aj dáta za Estónsko, ktoré je v rámci nami porovnáwanej skupiny krajín najinovatívnejším hospodárstvom. Estónsko má tiež viacero spoločných hospodárskych znakov so Slovenskom, čo je vhodným predpokladom na vzájomné porovnanie (obidve krajiny boli súčasťou Sovietskeho zväzu, hospodárska výkonnosť bola pred vstupom do EÚ na porovnateľnej úrovni, obidve krajiny v súčasnosti používajú jednotnú menu EÚ).

Najhoršie hodnoty za Slovensko boli namerané vo Finančnej podpore štátu na VaV, pričom daný subindex zahŕňa 3 indikátory: výdavky na VaV v pomere ku HDP vo verejnom sektore, výdavky na rozvojový kapitál v pomere ku HDP (Venture capital) a priame vládne financovanie a vládna daňová podpora pre podnikateľský výskum a vývoj v pomere ku HDP. Najnižšie hodnoty v rámci spomínaných troch indikátorov sme za rok 2020 namerali vo výdavkoch na rozvojový kapitál, ktorý dosahoval len 12% hodnoty priemeru EÚ. Za ním nasledovala finančná podpora na VaV zo strany verejného sektora (14% priemernej úrovne EÚ) a výdavky na VaV v rámci verejného sektora (37%). Výdavky na VaV predstavujú jednu z hlavných hnacích síl ekonomického rastu v znalostnej ekonomike. Práve efektívne fungujúci

sektor vedy a výskumu je nevyhnutnou podmienkou pre prechod na znalostnú ekonomiku, ako aj pre zlepšenie výrobných technológií, stimulácie rastu a teda aj na udržanie efektívneho procesu konvergencie. Estónsko je v rámci tohto subindexu pod úrovňou priemeru EÚ, no má o 45 p. b. vyššie hodnoty.

Ďalším subindexom v ktorom Slovensko zaostáva je Inovátori. V rámci tohto ukazovateľa existujú ešte dva indikátory a to: malé a stredné podniky (MSP) zavádzajúce produktové inovácie (podiel na celkovom počte MSP) a MSP zavádzajúce inovácie obchodných procesov (podiel na celkovom počte MSP). Obidva indikátory boli v porovnaní s priemerom EÚ na podobných hodnotách a to 29% resp. 28%. Produktová inovácia je kľúčovou zložkou inovácií, pretože môžu vytvárať nové značky a zvyšovať konkurencieschopnosť. Vyšší podiel produktových inovátorov odráža vyššiu úroveň inovačnej aktivity. Mnoho firiem inovuje nie zlepšovaním nových produktov, ale zlepšovaním svojich podnikateľských procesov. Inovácie podnikových procesov zahŕňajú procesné, marketingové a organizačné inovácie. Estónsko je v rámci tohto ukazovateľa len mierne pod priemerom EÚ, čo značí o jeho skvalitňovaní inovačného ekosystému pre MSP.

Subindex súkromné investície v sebe zahŕňa 3 indikátory a to: výdavky na VaV zo strany súkromného sektora (v porovnaní s HDP), výdavky na inovácie mimo-VaV (v porovnaní s obratom všetkých firiem) a výdavky na inovácie na jedného zamestnanca. V rámci daných indikátorov sme namerali najnižšie hodnoty v porovnaní s priemerom EÚ za rok 2020 vo výdavkoch na VaV zo strany súkromného sektora a to na úrovni 29%. Nasledovali výdavky na inovácie na jedného zamestnanca (30% v porovnaní s priemerom EÚ) a pozitívnejšie hodnoty evidujeme v indikátore výdavky na inovácie mimo-VaV (napríklad nákup patentov a licencií) a to na úrovni 90% priemeru EÚ.

Posledným subindexom v ktorom Slovensko dosahuje hodnoty nižšie ako 50% priemeru EÚ je duševné vlastníctvo. Tento subindex zahŕňa 3 indikátory: počet PCT patentových prihlášok (na jednu miliardu HDP v PPS), počet prihlášok na ochranné známky (na jednu miliardu HDP v PPS) a počet dizajnových prihlášok (na jednu miliardu HDP v PPS). V rámci daných indikátorov má Slovensko najhoršie výsledky v porovnaní s priemerom EÚ pri patentových prihláškach a to 21%. Mierne pozitívnejšie hodnoty sme namerali pri dizajnových prihláškach (37% priemeru EÚ) a pri prihláškach ochranných známok (74%). Estónsko patrí medzi krajiny s najlepšie fungujúcim systémom duševného vlastníctva a teda v rámci tohto subindexu dosahuje hodnoty o 24 p. b. nad priemerom EÚ. Kvalita ekosystému duševného vlastníctva je základným predpokladom inovatívneho hospodárstva. Schopnosť

firiem vyvíjať nové produkty určuje ich konkurenčnú výhodu, čím rastie aj samotná produktivita práce a tým aj rast hospodárskej výkonnosti.

4 DISKUSIA

Na zlepšenie daných ukazovateľov môžeme hľadať pozitívne príklady zo zahraničia pri tých krajinách, ktoré dosahujú najlepšie hodnoty. V prípade finančnej podpory na VaV je na druhom mieste v rámci krajín EÚ Belgicko. V tejto krajine je viac ako 3/4 z verejných výdavkov na VaV a inovácie pod kontrolou regiónov a komunít. Podpora VaV je takmer celkovo decentralizovaná, čo vytvára konkurenčné prostredie medzi jednotlivými regiónmi a tým sa aj zvyšuje kvalita jednotlivých podporných schém (tých schém je v Belgicku viacero v závislosti od regiónu). Ďalšou úspešnou krajinou vo výdavkoch na VaV je Dánsko, ktoré poskytuje finančnú podporu cez 3 fondy v oblasti VaV v celkovom objeme 400 mil. EUR.⁷

Dobre fungujúci ekosystém v rámci duševného vlastníctva je v Rakúsku a v Dánsku, kde funguje na princípe patentových voacherov v nominálnej hodnote 10 tis. EUR. Tieto prostriedky sú priamo určené na náklady spojené s obstarávaním patentovej prihlášky a to najmä s prieskumom predošlých licencií a patentov. Dánsky model je ďalej rozšírený aj o vzdelávacie programy pre podnikateľov a výskumníkov v oblasti patentových žiadostí, ktorý je plne hrađený zo strany verejného sektora.

Kvalita inštitúcií sa na Slovensku v posledných dvoch rokoch mierne začína zlepšovať. V prípade súdnej efektívnosti má dôjsť ku podstatným zmenám po zavedení novej súdnej mapy od ktorej sa očakáva nielen zrýchlenie súdneho konania a funkčný mechanizmus náhodného výberu sudcov, ale aj zlepšenie kvality súdnych rozhodnutí. Podnikateľská sloboda je na Slovensku slabá hlavne kvôli prílišnej byrokracii na založenie firmy a na udelenia stavebného povolenia. Litva v roku 2016 zjednodušila stavebný zákon, v procese udelenia stavebného povolenia zrušila 2 posudky a tým skrátila priemerný čas na jeho schválenie o 34 dní. Táto reforma ju automaticky posunula aj v rebríčkoch konkurencieschopnosti (konkrétne v indexe Ease of Doing Business o 4. miesta).

⁷ Danish Council for Independent Research, The Danish National research Foundation, Danish National Innovation Foundation.

5 ZÁVER

Výsledkom bakalárskej práce je potvrdenie hypotézy beta-konvergenie o rýchlejšom hospodárskom raste menej vyspelých krajín. Táto hypotéza sa potvrdila vo všetkých pozorovaných časových intervaloch, no v posledných rokoch sa beta-konvergenia znížila.

V záverečnej práci sme podrobnejšie analyzovali dva ukazovatele (inštitucionálnu kvalitu a stav inovačnej úrovne), ktoré majú vplyv na rast ekonomickej výkonnosti a teda aj na efektívny proces konvergenie vybraných krajín. V rámci skúmania daných ukazovateľov sme pomocou zistili pozitívny vzájomný vzťah medzi absolútnou výškou a rastom daných ukazovateľov s absolútnou výškou a rastom hospodárskej výkonnosti. Rovnako tak sme zistili, že pozitívny vzťah medzi hospodárskou výkonnosťou a kvalitou inštitúcií resp. úrovňou inovatívnosti daného hospodárstva existuje aj medzi nami vybranou skupinou krajín V4 + pobaltské štáty. Na určenie konkrétnych príčin spomalenia procesu konvergenie na Slovensku sme sa bližšie pozreli aj na jednotlivé subindexy a indikátory daných indexov v porovnaní s najlepšie konvergujúcou krajinou v rámci našej skupiny - Estónskom. V prípade inštitucionálnej kvality Slovensko zaostáva v troch oblastiach a to v: kvalite súdnictva, vnímaní korupcie a v podnikateľskej slobode. Kvalitu inovatívnosti slovenského hospodárstva znižujú najmä: nedostatočná finančná podpora VaV, neefektívne fungujúci inovatívny ekosystém pre MSP a slabé výsledky v registrácii nových patentov. Týchto 6 oblastí zapríčiňuje zhoršovanie postavenia Slovenska v daných ukazovateľoch v porovnaní so zvyšnými krajinami EÚ, čo sa čiastočne prejavuje aj v spomaľovaní rastu hospodárskej výkonnosti Slovenska a teda aj v spomaľení procesu konvergenie.

Zoznam použitej literatúry

- ALCIDI, C. Economic Integration and Income Convergence in the EU [online] 2019 [cit. 19.4.2022] ISSN 1613-964X, Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s10272-019-0783-6>
- AIYAR, S. -DUVAL, R. -PUY, D. -WU, Y. -ZHANG, L., Growth Slowdowns and the Middle-Income Trap [online]. 2013. ISBN: 9781484330647. [cit. 15.4.2022] Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2247223
- CICEKCI C. – HASAN T., Is Innovation the Engine for the Economic Growth? [online]. 2017. [cit. 5.5.2022] Dostupné na: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.452.4897&rep=rep1&type=pdf>
- DONER, R. F. –SCHNEIDER, B. R., The Middle-Income Trap More Politics than Economics [online]. 2015. ISSN: 0043-8871. [cit. 2.4.2022] Dostupné na: https://ces.fas.harvard.edu/uploads/files/Event-Papers/20151120_StateCap1800_MI_trap_Doner-Schneider_v2_615.pdf
- EURÓPSKA KOMISIA. European innovation scoreboard 2021 – Methodology report [online]. 2021. [cit. 13.4.2022] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/45971>
- EURÓPSKA KOMISIA. European innovation scoreboard 2020 [online]. 2020. [cit. 13.4.2022] Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1457a9d4-084f-11eb-a511-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-242412767>
- EURÓPSKA KOMISIA. Convergence Report 2020 [online]. 2020. [cit. 16.12.2021]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/publications/convergence-report-2020_en
- EURÓPSKA KOMISIA. Convergence Report 2010 [online]. 2010. [cit. 14.12.2021]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/ee3_en.htm
- EÚRÓPSKA KOMISIA. European Innovation Scoreboard: Innovation performance keeps improving in EU Member States and regions [online]. 2021. [cit. 13.4.2022] Dostupné na: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/European_Innovation_Scoreboard_Innovation_performance_keeps_improving_in_EU_Member_States_and_regions.pdf
- FILKO, M - KIŠŠ, Š. – ÓDOR, Ľ – ŠIŠKOVIČ, M., Structural Policy Challenges in Slovakia [online]. 2010. [cit. 5.5.2022] Dostupné na: https://www.nbs.sk/img/documents/publik/dp_1-2010_non-technical%20summary.pdf
- FIFEKOVÁ, E. - VONDROVÁ, A. Central and Eastern Europe`s 25 years of transition-bottlenecks of institutional transformation. In Managing intellectual capital and innovation for sustainable and inclusive society. [online] 2015. ISBN 978-961-6914-13-0. [cit. 4.5.2022] Dostupné na: <https://ideas.repec.org/h/tkp/mk1p15/1609-1617.html>
- HAVLAT M. – HAVRLANT D. – KUENZEL R. –MONK A. Economic Convergence in the Czech Republic and Slovakia [online]. 2018. [cit. 1.5.2022] Dostupné na:

https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/economic-convergence-czech-republic-and-slovakia_en

LEE, J. W., Convergence Success and the Middle-Income Trap [online]. 2018. [cit. 15.4.2022] Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3162012

LING, Y. - GEORGE, Z.s – LEO, M.. Economic Convergence in the European Union. [online]. 2003. [cit. 2.5.2022] Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/23000737>

RODRÍGUEZ, J., D. – SANTOS, S.de L, Speed of economic convergence and EU public policy [cit. 2.5.2022]. 2017. ISSN: 0210-0266. Dostupné na: <file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/S0210026617300146.pdf>

ŠUJAN, I. – ŠUJANOVÁ, M-. Reálna a nominálna konvergencia slovenskej ekonomiky k prímeru EU [online]. 2002. ISSN 0015-1920. [cit. 2.4.2022] Dostupné na: https://journal.fsv.cuni.cz/storage/918_719_739.pdf

ŠIKULOVÁ, . Konvergencia v procese európskej menovej integrácie [online]. 2006. ISBN 80-7144-155-4. [cit. 27.4.2022] Dostupné na: <https://ekonom.sav.sk/sk/publikacie/konvergencia-v-procese-europskej-menovej-integracie-p49>

TUCCI, Ch. L. -HASAN, I., The Innovation-Economic Growth Nexus: Global Evidence [online]. 2010. ISSN: 0048-7333 [cit. 2.4.2022] Dostupné na: <https://ur.booksc.me/book/17241703/eea2f4>

THE HERITAGE FOUNDATION. 2022 Index of Economic Freedom [online]. 2022. [cit. 13.4.2022] Dostupné na: https://www.heritage.org/index/pdf/2022/book/2022_IndexOfEconomicFreedom_FINAL.pdf

THE HERITAGE FOUNDATION. The 12 Economic Freedoms: Policies for lasting Progress and Prosperity [online]. 2022. [cit. 11.3.2022] Dostupné na: https://www.heritage.org/index/pdf/2022/book/02_2022_IndexofEconomicFreedom_12-ECONOMIC-FREEDOMS.pdf

THE HERITAGE FOUNDATION. Economic Freedom Matters now more than ever [online]. 2022. [cit. 11.3.2022] Dostupné na: https://www.heritage.org/index/pdf/2022/book/03_2022_IndexofEconomicFreedom_ECONOMIC-FREEDOM-MATTERS.pdf

THE HERITAGE FOUNDATION. Regional Developments in Economic Freedom [online]. 2022. [cit. 14.3.2022]. Dostupné na:

https://www.heritage.org/index/pdf/2022/book/04_2022_IndexofEconomicFreedom_REGIONAL.pdf

ŽUK, P. –SAVELIN, L. Real Convergence in Central, Eastern and South-Eastern Europe [online]. 2018, ISBN 978-92-899-3371-1 [cit. 29.4.2022] Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3215693